

MESÎH NEREDE, MEHDÎ KİM?

<https://www.youtube.com/watch?v=7ddUelsyCrk>

1. Mehdi'nin geleceğine inanmamak insani dinden çıkarır mı?
2. Gelecek olan mehdinin vazifeleri nelerdir?
3. Hazreti İsmâ'nın tekrar dünyaya inişi nasıl olacaktır? O iniş mânevî bir iniş midir; yoksa şahsen ve cismen nüzûl de gerçekleşecek midir?

Soru: Mesîh ve Mehdî kimdir?

Cevap: Mesîh, Hazreti İsmâ aleyhisselâmın isimlerinden biridir. İsmâ aleyhisselâma; her türlü günâhtan korunmuş olması; dokunduğu hastaların Allah'ın izni ile şifa bulması; yeryüzünde çok seyâhat edip sesini-soluğunu her tarafa duyurması sebebiyle bu ismin verildiği rivayet edilmektedir. Ayrıca, Mesîh, İbrânî dilinde mübârek mânâsındadır. Hazreti İsmâ'nın şeref ve fazîletini ifade etmek için de ona Mesîh denilmiş olabilir. Diğer taraftan, kıyâmete yakın ortaya çıkacağı bildirilen Deccâl'a da, gözünün birinin adeta silik olduğu veya ortaya çıktığında, yeryüzünü kısa zamanda dolaşacağı için Mesîh denmiştir.

Mehdî ise, hidayete ermiş, sırat-ı müstakîme yönlendirilmiş kimse demektir. Mehdî, zulüm ve adaletsizliğin her tarafı kapladığı bir zamanda gelip yeryüzünü adaletle dolduracağı ve İslâmî hâkim kılacağı söylenen, Ehl-i beytten olacağı işaret edilen halaskârdır.

İtikadî bağların zaafa uğradığı, amelin terk edildiği, muamelâtın tamamen gözden çıkarıldığı dönemlerde kurtarıcı bir zatın beklenmesinin tarihi çok eskilere dayanır. Yahûdîler de, Hristiyanlar da hatta onlardan önceki insanlar da ömürlerini hep bir kurtarıcı bekleyişi içinde geçirmiş; özellikle de zulme uğradıkları, gadre maruz kaldıkları zamanlarda böyle bir halaskâr beklemişlerdir. Peygamberlik silsilesinin devam ettiği devirlerde beklenen bir peygamber, bir Mesîh'dir; Peygamber Efendimizden sonra da hemen her dönemde bir müceddid, bir kurtarıcı beklenmiştir; ama artık beklenen, bir peygamber değil, O'nun soyundan gelecek bir rehber, bir Mehdî olmuştur. Fakat, o da, Allah tarafından gönderilmiş bir elçi gibi algılandığından ve Fukahâyı Erbaa'dan (İmam-ı Azam, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafîî ve İmam Ahmed b. Hanbel), kutuplardan,

gavslardan ve hatta Kutb-ul İrşad'dan daha büyük olduğuna işaretler bulunduğundan ona gösterilen ta'zimi ifade etmek için “er-Rasûl” sıfatı ile beraber Mehdî-i Rasûl şeklinde anılagelmiştir.

Soru: Bir mehdî beklentisi içinde olmak dinimizin esaslarına uygun mudur? Mesîh ve Mehdî bekleyişinin dinî temelleri nelerdir?

Cevap: Zamanla bir kurtarıcının gelip, o dinin mensuplarını, buldukları sıkıntıdan kurtaracağı inancı, bütün dinlerde vardır. Öteden beri böyle bir kurtarıcı, bir halaskâr, hidayet edici bir insan, bir Mesîh ve bir Mehdî hep beklenmiştir. **Bu bekleyiş, bir yönüyle de ehl-i imanda kuvve-i mâneviyeyi takviye etmek için değişik tecdid dönemlerinde insanların yenilenme azmini kamçılamıştır.** Hatta denebilir ki, böyle bir bekleyiş belli ölçüde Hazreti Musa ve Hazreti İsâ gibi peygamberlerin etrafında kümelenmeye vesile olmuştur. O devirlerdeki insanlar “Daha evvelki peygamberlerin haber verdiği güçlü irade, güçlü azim bu!” demişlerdir. Mesela, Hazreti Yahya, Ahd-i Cedîd'in ifadelerine göre, “Ben sizi suyla vaftiz ediyorum, ama benden daha güçlü olan geliyor. Ben O'nun çarıklarının bağına çözmeye bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh'la ve ateşle vaftiz edecek.” deyip durmuş, kendisi de bir peygamber olmasına rağmen aynı zamanda halazâdesi olan Hazreti İsâ'yı, o pek parlak Nâsıralı genci dinleyince, onun cemaat üzerindeki tesirini, dolu dolu heyecanını görünce, “Beklediğimiz Mesîh bu zattır!” demiştir. Onun müjdesi herkeste bir heyecan ve intizar hasil etmiş; Hazreti İsâ'ya şehadeti de, havâîlerin onun etrafında toplanmalarını hızlandırarak kuvve-i mânevîyelerini güçlendirmiştir.

İsrailoğulları tarihleri boyunca sürekli bir Mesîh beklemişler, kendilerini “vaad edilmiş topraklar”a götürecekle bir lider arayışında olmuşlardır. Kutsal kitaplarında da, bekledikleri halaskârın vasıflarını, özelliklerini görünce de intizarları adeta nâra dönüşmüş, bir kurtarıcı arayışıyla kavrulmuşlardır. **Ne var ki, kutsal metinler tercüme edilirken ya da nesilden nesile aktarılırken aslî kaynaklar tahrif edilmiş ve ifadeler değiştirilmiş; neticede o ince meseleyi de bir buğu sarıvermiş. Bir buğulu cam arkasındaki eşyâ ne kadar net görünüyorsa, işte o mevzu da o kadar görünür, anlaşılır olmuş. Nihayet, İsrailoğulları, senelerce bekledikleri kurtarıcıyı karşılarında bulsalar da, çepeçevre kuşatıldıkları buğu ve sisten dolayı bakış zâviyesinde bir kırılma**

yaşamış ve inkara sapmışlar. Re'fet ve şefkatle gelen, herkesi kucaklayan Hazreti Mesîh'i inkar etmiş, sürgünlere göndermiş, eziyetlere maruz bırakmış ve hatta onu asmak için darağacı bile hazırlamışlar. “Sen o değilsin.” demiş durmuşlar.

Hazreti Mesîh'den sonra da bir kurtarıcı bekleyişi devam etmiş. Hem Hazreti İsbâ, hem de ondan önceki peygamberler tarafından müjdesi verilen İnsanlığın İftihar Tablosu, bütün vasıflarıyla bilinen ve aranan bir peygamber olarak asırlarca yolları gözlenmiş. Şam yolunda rahip Bahîra Allah Resûlü'ne: “Sen peygamber olacaksın. Ah keşke senin nübüvvetini ilân ettiğin güne yetişebilsem, yetişebilsem de ayakkabılarını taşısam ve sana hizmet edebilsem.” derken böyle bir beklentiye tercüman olmuş. Aşere-yi mübeşşereden meşhur sahâbe Saîd b. Zeyd'in babası ve Hz. Ömer'in amcası olan Zeyd, “Ben bir din biliyorum ki onun gelmesi çok yakındır; gölgesi başınızın üzerindedir. Fakat bilemiyorum ki ben o günlere yetişebilecek miyim?” diyerek son nefeslerini alıp verirken o arayışı seslendirmiş. Ne var ki, O gelince, pek çokları yine aynı hataya düşmüş, değişik sâiklerle yine “Sen o değilsin.” demişler. Bununla beraber, peygamber kendilerinden olmadığı için ya da dünyalık menfaatlerini kaybetme korkusuyla bazıları O'nu kabul etmese de senelerce dilden dile dolaşan müjde ilk sahabe efendilerimizin İslam saflarında yerlerini almalarında, Ensâr'ın gelip Akabe'de Efendimize bağırklarını açmalarında çok etkili olmuş. Evet, Ashab-ı Rasûl'ün, müşriklerin o kadar saptırma ve baştan çıkartma gayretlerine rağmen Efendimizin etrafında bünyan-ı marsus gibi kenetlenmeleri, Uhud darbesi karşısında sarsılmamaları ve Hendek savaşında dimdik ayakta durmalarında o meselenin önemli tesiri vardır. Efendimizin şahsiyetinin, görüntüsünün, mesajının, inandırıcılığının, emniyetinin, sadakatının, vefasının ve fetânetinin tesiri olduğu gibi öyle bir bişâretin tesirinin olduğu da inkar edilemez.

Meselenin dinî temellerine gelince; Hazreti Mesîh'in âhir zamanda tekrar dünyaya döneceğini ve bu nüzûl keyfiyetini bildiren yaklaşık yüz kadar hadis-i şerif vardır. Bu hadislerden en az kırk kadarı, hadis kriterleri açısından sahih sayılır, yani erbabınca itimat edilen hadislerdir. Yirmi kadarı da hasen kabul edilmektedir, yani, ondan bir derece düşük de olsa sıhhatine güven duyulan hadislerdir. Yirmi-otuz tane de zayıf hadis vardır. Meselâ, Buhârî, Tirmizî ve Müsned'de rivayet edilen bir hadiste Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): “Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, adaletli bir hükümdar olarak Meryem oğlu İsbâ'nın aranızda inmesi

yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve bolca mal dağıtacak. Mal o kadar çoğalacak ki, artık kimse onu sadaka olarak kabul etmeyecek." buyurmaktadır. Yine Müslim, Ebû Davud ve Müsned'de rivayet edilen bir başka hadiste de: "İsâ b. Meryem nâzil olunca Müslümanların emiri: "Buyurun bize namaz kıldırın." diyecek, Hazreti İsâ da: "Hayır, siz birbirinizin emirisiniz. Bu Allah'ın İslâm ümmetine bir ikramıdır." diyecektir." buyrulur.

Kur'an'da bu konuyu sarîh olarak ifade eden bir ayet yoktur. Fakat bazı büyük alimler, mesela bu mevzudaki hadisleri de cem' eden Hindistan'lı Allâme Keşmirî, dört ayetin ahir zamanda Hazreti Mesîh'in ineceğine işaret ettiğini söylemişlerdir. Bu ayet-i kerimeler şunlardır: "Beşiğinde de, yetişkinliğinde de insanlara hitap edip onlarla konuşacak, salih insanlardan olacaktır." (Âl-i İmran, 3/46); "Kitap ehlinden her biri ölümünden önce ona muhakkak iman edecektir." (Nisâ, 4/159); "Doğduğum gün, öleceğim ve diri olarak gönderileceğim gün bana selâm? olsun." (Meryem, 19/33) ve "O, kıyamete bir alâmettir." (Zuhruf, 43/61).

Mehdî ile alakalı hadis-i şeriflere de iki örnek vermek yerinde olsa gerektir: "Mehdî bizden, Ehl-i beyttendir. Allah onu bir gecede zafere erdirecektir. Mehdî, Fatıma evlâdındandır" (İbn Mâce, Fiten, 34; Dârimî, Mehdî, 1). "Dünya hayatının sona ermesine bir gün bile kalsa, Allah zulümle dolu olan dünyayı adaletle dolduracak Ehl-i beytten birini gönderecektir" (Ahmed b. Hanbel, II, 117-118).

Cenâb-ı Hak, rahmetinin eseri olarak her bir fesad-ı ümmet zamanında bir muslih, bir müceddid, bir halife-i zîşan, bir kutb-u âzam, bir mürşid-i ekmel ya da bir nevi mehdî hükmünde mübarek zatları göndermiş, fesadı izale edip milleti ıslah etmiş, din-i Ahmedîyi muhafaza buyurmuştur. Bu hususu nazara veren ve siyaset sahasında Mehdî-i Abbâsî, diyanet âleminde Gavs-ı Âzam, Şâh-ı Nakşibend, aktâb-ı erbaa ve on iki imam gibi zatları misal gösteren Bediüzzaman der ki, "Madem O'nun âdeti öyle cereyan ediyor, âhir zamanın en büyük fesadı zamanında, elbette en büyük bir müçtehid, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşid, hem kutb-u âzam olarak bir zât-ı nuranîyi gönderecek ve o zat da ehl-i beyt-i Nebevîden olacaktır. Bediüzzaman, Mehdî ile alakalı hadislerin zayıf olduğu iddiasına karşı da, "Hangi mesele var ki, bazı kitaplarda ona ilişilmesin? Hattâ İbn-i Cevzî gibi büyük bir muhaddisin

bazı sahih ehâdîse mevzu dediğini, alimler taaccüple nakletmişler. Hem her zayıf veya mevzu hadîsin mânâsı yanlışdır demek değildir. Belki an'aneli sened ile hadîsiyeti kat'î değildir demektir. Yoksa mânâsı hak ve hakikat olabilir.” buyurmuştur.

Soru: Mesîh ve Mehdî bekleyişinin su-i isti'mal edildiği dönemler de olmuş mudur?

Cevap: İslam Tarihi'nde mehdîyet makamına yakın bir konum ihraz eden pek çok insan gösterilebilir. Mesela; ciddi ıslahatı, çizgisindeki istikameti, seleflerine karşı saygısı, Sahabî'ye hürmeti, dini meselelerdeki mûtedil ve müstakim düşüncesi gibi hususiyetleriyle Abbasîler'den Mehdî (Rahmetullahi aleyh) bir mânâda mehdî'dir. Emevîler içinde Ömer bin Abdülaziz bir mehdîdir. Ebû Hanîfe'den İmam-ı Rabbanî Faruk-u Serhendî'ye, ondan da İmam-ı Gazzâlî ve Mevlânâ Halid-i Bağdadi'ye kadar mehdîyet vasıflarını hâiz gibi görülen bazı büyükleri zikretmek mümkündür. Onlar iddiasız, samimi, beklentilere girmeden dine hizmet etmişler, mehdîlik iddiasında kat'iyen bulunmamışlar, onların faziletlerini gören halk da etraflarında toplanmış ve bir hizmet salih dairesi oluşturmuşlardır. Ne var ki, diğer taraftan da bu mülâhaza, bir kısım fırsatçılar tarafından sürekli istismar edilmek istenmiştir.

Daha Peygamber Efendimiz hayattayken, Müseylemet'ül-Kezzab, Tüleyhâ, Esved'ül-Ansî ve Secâh misal peygamberlik iddiasıyla ortaya atılan pek çok yalancı türediği gibi her dönemde “Âhir zamanda gelecek zât benim!” diye meydana çıkan kimseler de olmuştur. O ilkler ve Efendimizin vefatından hemen sonra “Ben de Peygamberim” diyen sekiz tane Deccal gibi her dönemde “Ben Mesih'im” diyen; hatta Efendimiz hakkında –hâşâ– “O Araplara gönderilmişti, ben daha umûmîyim.” şeklinde şeytanî iddialarda bulunan hasta ruhlular her zaman var olmuştur. Dahası, Mehdî ile alakalı hadis-i şeriflerde “Âl-i beytimden bir tanesi zuhur edecek, ismi benim ismime muvafık olacak” dendiği için; yani, Mehdî'nin adının Muhammed, Ahmed gibi bir isim olacağına, Efendimizin ismiyle Mehdî'ninkinin -günümüzdeki moda tabirle- örtüşeceğine işaret buyurulduğu için az ileri yaşlarda adını değiştiren bir sürü insan çıkmıştır.

Mesela, Şâtıbî'nin bildirdiğine göre, Mansuriye fırkasının reisi Ebu Mansûr kendisine “Kisf” ismi vermiş, kendisinin Mehdî olduğunu ve Kur'an-ı Kerim'deki “Ve in yerav kisfen mine's-seâi sâkitan...” (Tûr, 52/44) ayetinin kendisine işaret ettiğini, ayetteki “kisf”in kendisi olduğunu iddia ederek hemen etrafında bir sürü insan toplamıştır. Güya o “semadan inen bir parça”dır. Ayetin asıl mânâsına gözünü yumarak sadece semadan inmesi hususiyetini düşünerek, insanların başına inen bir taş gibi olması mülâhazasıyla “Ben Kisf'im” demiştir. Yine Şâtıbî'nin anlattığına göre; Kendisini Mehdî diye isimlendiren Rafizî Ubeydullah'ın iki tane müsteşarı varmış; birinin adı Nasrullah, diğerinki de Fetih imiş. Sözde Mehdî onlara “Siz Allah'ın kitabında “İzâ câe nasrullahi ve'l-feth...” diye anılan insanlarsınız. Ayet bize bakıyor. İslam'a fevc fevc dehalet de bizim elimizle olacak.” diyerek güya mehdîliğine deliller gösterirmiş. Şâtıbî gibi ciddi bir insanın anlattığı bu iki misal bile isimlerin ve vasıfların bazen nasıl su-i isti'mal edildiğini, nasıl bir fitne unsuru olduğunu ve bir coğrafyayı nasıl kan seylaplarına mahkum ettiğini göstermesi bakımından yeterlidir.

Bir kurtarıcı bekleme ve bunun istismar edilmesi mevzuu sadece dinî hayatla da sınırlı kalmamıştır. Mesela, ekonomik hayat adına da bir kurtarıcı beklemiştir insanların bazıları; sosyal hayat adına da bir halaskâr beklemişlerdir. **Ekonomi adına kurtarıcı bekleyenler**, bütün işçi hareketlerinin sonunda Avrupa'nın kan-irin içinde çağlaması karşısında **Karl Marx'a** dikkat kesilmişler; yazdığı yazılara, **“Manifesto”sunu ve “Das Kapital”ine bakarak onu insanlığın, hususiyle de işçi sınıfının, proletarya'nın halaskârı olarak görmüşlerdir.** Doktor İkbâl'in –makamı Cennet olsun– “Peyâm-ı Meşrûk” (Şarktan Haberler) kitabında, “Rusya'da bir insan çıktı, Kitapsız Peygamber; halkın telakkisini seslendiriyor”; yani cahil, görgüsüz, din bilmeyen, çok çeşitli beklentiler içinde bulunan bir tip şeklinde resmettiği Marx'ı bazıları bir Mesih gibi istikbal etmişlerdir. Lenin'den Troçki'ye kadar daha bir sürü kezzab bazı insanlar tarafından bir halaskâr gibi alkışlanmıştır. Bazı dönemlerde, İslam dünyasında da, Mısır'dan Sudan'a, Suriye'den Somali'ye kadar hemen her yerde bazılarını kurtarıcı nazarıyla bakılmış, hatta –hâşâ– “O Arapların Peygamberiydi, Medine'nin Peygamberiydi, bu da bizim ki!..” deme dalalet, cehalet, gaflet ve küfründe bile bulunulmuştur..

Mesela; Râfizî düşünce tarih boyunca sürekli Mehdî çıkarmıştır. Muvahhidîn devletini kuran insan Mehdî'dir. Emevî ve Abbasî tarihleri boyunca ortaya çıkan bir çok siyâsî grup hep

liderlerinin Mehdî olduğunu söyleyedirmişlerdir. Hatta Kuzey Afrika'da kurulan ve daha sonra Mısır'a da hâkim olan Şîî Fatimî devletinin ilk hükümdarının Mehdî olduğu inancı bu devleti kuran ve sürdüren kimseler tarafından inanılan bir husustur. Fâtımî devletinin başına bir çocuğu getirmişler; peygamber torunu dedikleri o uydurma kurtarıcının etrafında toplanmış ve o meseleyi su-i isti'mal etmişlerdir; etmişler ve müslümanların Haçlı seferleriyle, daha önce Moğol işgalleriyle sarsıldığı bir dönemde onlar istiklallerini ilan ederek fitne ve iftirak çıkarmışlardır. İşte, tahta atın içinde, devlet bünyesine sinen bu insanlar Haçlı ordularına kapıları açmış ve düşmanların istilasını kolaylaştırmış, İslam'ı arkadan hançerlemişlerdir. Karmatîler de aynı hususu istismar ederek senelerce fitne ve iftiraka sebep olmuşlardır.

Yakın tarihe doğru gelince, Somali Mehdî'sinden Sudan'da çıkan büyük Mehdî'ye –ki onu İngilizler öldürmüş, yakmış, külünü Nil'e savurmuşlardır ve Doktor İkbâl ondan çok dâsitânî bahseder– bir Mesîh-i Mev'ud olarak alkışlanan Bahâullah'tan Hind Yogasıyla, meditasyonla meşgul olan, ruh gücünü ortaya çıkarmaya mâtuf bazı riyâzetlerle başı dönünce halüsinasyonlar görmeye başlayan, kendisine önce müceddid, sonra Mehdî-i Mev'ud, İmam-ı muntazar ve en sonunda Mesîh-i Mev'ud diyen Gulam Ahmed'e, ondan da kendisini peygamber ilan eden Alija Muhammed'e kadar pek çok insan mehdîlik mevzuunu su-i isti'mal etmiş ve fitnelere sebep olmuşlardır.

Hususiyle de Râfizîler mehdîyet mülâhazasını çok canlı tutmakta, "On iki imamdan birisi hayatta iken gizlenmiş, âhir zamanda çıkacak" demektedirler. Ne gariptir ki, Abbasî'lerin şerrinden kaçtığına ve saklandığına kâil oldukları kurtarıcının âhir zamanda Abbasî fitnesinden daha büyük bir fitnenin olduğu deccalîyet döneminde birden bire zuhur edeceğine, Kaf dağının arkasından çıkıyor gibi çıkacağına inanmaktadırlar. Bu mesele akîde bakımından da sorgulanacak bir husustur: Nasıl gelecek? Gökten mi inecek? Sırr-ı teklif nasıl olacak? Birinin içine girip ondan mı çıkacak? Siz reankarnasyona mı kâilsiniz? Ulûhiyet hakikatini taşıdığına inanıyorsanız, bu mülâhazanıyla acaba hulûl ve ittihadan mı bahsediyorsunuz? Bu, usul-ü din açısından münakaşası yapılacak husustur ama onlar öyle inanıyorlar.

Aslında, fevkaladeden bir Heraklit bekleyişi mazlum ve mağdur milletlerin kaderî mülâhazaları olmuştur. Hani M. Akif,

“Sus ey dîvâne! Durmaz kâinâtın seyr-i mû'tâdı,
Ne sandın? Fitratın ahkâmı hiç dinler mi feryâdı?
Bugün, sen kendi kendinden ümid et ancak imdâdı;
Evet, sen kendi ikdâmınla kaldır git de bîdâdı
Cihan kanûn-i sa'yin, bak, nasıl bir hisle münkâdı!
Ne yaptın? "Leyse li'l-insâni illâ mâ se'â" vardı.”

der ya; işte, kendi cehd ve gayretleriyle o bîdâdı kaldırma hakikatine kapalı bir kısım tembel ruhlar, miskin ve âciz fitratlar gökten gelecek böyle bir Heraklit beklemektedirler. **Sünnî dünyaya göre de bunun bir hakikati ve Mehdî bekleme temayülü vardır; fakat ehl-i sünnet anlayışına göre ona insan üstü özellikler atfedilmez; toplumu İslâm'a yöneltecek bir yönetici, bir ilim, kalb ve ruh adamı olabileceği ifade edilir.**

Soru: Hazreti İsbâ'nın tekrar dünyaya inişini nasıl olacaktır? O iniş mânevî bir iniş midir; yoksa şahsen ve cismen nüzûl de gerçekleşecek midir?

Cevap: İslam alimlerinden bazıları, Hazreti İsbâ'nın şahsen nüzûlünü, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine aykırı bularak, bu nüzûle “şahs-ı mânevî” nüzûlü olarak bakmışlardır. Bazıları da âyet ve hadisleri daha değişik şekilde te'vil etmişlerdir. **Bediüzzaman Hazretleri ise, Hazreti Mesîh'in nüzûlünün şahsen olacağını nefyetmemekle beraber, daha çok şahs-ı mânevî üzerinde durmuş ve Hazreti Mesîh'in nüzûlünü, Hristiyanlık âleminin İslâm'a iktida etmesi şeklinde anlamıştır. Hristiyanlığın tasaffisi için Hazreti Mesîh'in şahsen nüzûlünü de uzak görmemek gerektiğini ifade ederek, “e vet, her vakit melekleri semâvattan yere gönderen, bazı vakitte Hazret-i Cibril'in Dihye suretine girmesi gibi onları insan suretine vaz' eden, ruhanîleri âlem-i ervahtan gönderip beşer suretinde temessül ettiren, hattâ ölmüş velilerin ruhlarını cesed-i misaliyle dünyaya gönderen bir Hakîm-i Zülcelâl, değil semâ-i dünyada cesediyle bulunan ve hayatta olan Hazreti İsbâ'yı, belki âlem-i âhiretin en uzak köşesine gitseydi ve hakikaten ölseydi, yine şöyle bir netice-i azîme için ona yeniden ceset giydirip dünyaya gönderirdi.”** demektedir. Üstad, temelde meseleye böyle

yaklaşırken, nüzûl keyfiyetiyle alâkalı hadislerde zikredilen Şam'da Ak Minare'ye inmesi, bir atın üzerine binmesi.. vb. hususlarda da kat'iyen tafsilata girmemiştir.

Evet, Hazreti Mesîh'in bir şahs-ı mânevî olarak inmesini çok uzak görmüyorum. Olabilir, o ruh, o mânâ inebilir.. Buna kimsenin itiraz etmeye de hakkı yoktur. Şahs-ı mânevî olarak gelecek demek, bir şefkat ruhu, bir merhamet mânâsı öne çıkacak, insanlar üzerinde bir rahmet esintisi belirecek.. insanlar birbirleriyle anlaşacaklar, uzlaşacaklar demektir. Daha önce de arzetmiştim; diyalog ve hoşgörü adına değişik kiliselere gidilip “Gelin Kur'an'ı beraber okuyalım.” deniliyor. Değişik yerlerde “Siz de bizim İncil derslerimize iştirak edin.” diyorlar. Bu gidip gelmelerle Kur'an'a göre bir Hazreti İsbâ inancı çıkıyor ortaya. Kiliseden, Efendimize de inanan, kendilerine “Müslüman İsevîler” diyen insanlar çıkabiliyor. Bunu, İseviyetin tasaffisi, mesihiyet ruhunun mukaddimesi saymada bir mahzur görmüyorum.

Soru: Mesîh ve Mehdî'nin gelişine inanmamak insanı dinden çıkarır mı? Nüzul-ü İsa ve zuhur-u Mehdî'ye iman dinin esaslarından mıdır?

Cevap: Mesîh ve Mehdî ile alakalı hadis-i şerifler ve ümmetin kabulü esas alınınca nüzûl-ü İsbâ'ya ve zuhur-u Mehdî'ye inanmak Efendimiz'e itimadın ve güvenin ifadesidir denilebilir. Fakat bu mevzu Maturidî ve Eş'arî gibi Ehl-i Sünnet imamlarının eserlerinde işlenmemiş ve ele alınmamıştır. Ayrıca fer'î bir konu olduğundan ve âhad habere dayandığından dolayı bunu inkâr küfre sebep olmadığı için ilk dönem akaid kitaplarına da yansımamıştır. Bununla birlikte, Şiâ'nın bütün kollarında Mehdîlik önemli bir husustur ve Mehdî beklentisi sürekli işlenerek hep canlı tutulur. Şiâ'nın gizli imamı Mehdî'dir. Şiâ'ya göre bu gizlilik mutlaka bir gün sona erecek, yeryüzündeki bu zulüm ve adaletsizlikler yok olacak ve tarih boyunca haksızlığa uğratılan Ehl-i beytin intikamı alınacaktır.

Evet, bu mevzu mü'minlerin “âmentü” erkânına inandıkları gibi inanmaları gerekli olan meselelerden değildir. Âmentü'de ifade ettiğimiz altı iman esası; Allah'a, Meleklerine, (bütün) kitaplarına, (bütün) peygamberlerine, ahiret gününe (ve ahiret ahvaline) ve kaza-kadere (hayır ve

şerrin Allah'dan, O'nun yaratması ve takdiri ile olduğuna) kesin olarak inanmaktır. İmanın rükünleri kabul ettiğimiz bu altı esas arasında hurûc-u Mehdî ve nüzûl-ü Mesîh yoktur. Eğer bunlar erkân-ı imaniye ölçüsünde mutlaka inanılması gereken, inanmayı küfre götüren meseleler türünden olsaydı, bunları da Sahib-i Şeriat erkân-ı imaniye arasında sayardı. Erkân-ı imaniye'nin sayıldığı hadis-i şeriflerde Mehdî ya da Mesîh'in zikri yoktur. Yine olsaydı, ehl-i sünnet imamları bunlara da erkân-ı imaniye arasında yer verirdilerdi. Fakat, az önce de dediğim gibi ne Maturîdî ne Eş'arî ne de bir başka ehl-i sünnet imamı Mehdî ve Mesîh'e imanı erkân-ı imaniyeden biri olarak saymamışlardır. Bu sözüme itiraz edilebilir ve “Evet, mutlak mânâda erkân-ı imaniye içinde yok ama, Kitab'a inanmakla mükellef değil miyiz? Kur'an'da dört ayetin Hazreti Mesîh'in ineceğine, Mehdî'nin zuhur edeceğine işaret ettiğinden bahsediliyor.” denebilir. Hazreti Mesîh'in ve Mehdî'nin âdil, muksit bir insan olacağına, “kıst”ı (i nsaf, merhamet ve adaleti) temsil edeceğine dair işaretler varsa da bu konuda sarâhat yoktur. Şüphe ve tereddüde meydan vermeden yani sarih bir şekilde ifade edilmediğine göre bu işaretler müteşâbihdir. Müteşâbih olunca da, o mevzuda mülâhazaya alınabilecek pek çok mânâlar vardır. Bir kelimeyi, bir mefhumu ve bir mantuku ortaya koyduğunuz zaman, o nass ölçüsünde bile olsa, sarih ifade edilmemiş ve bir zahire bağlanmamışsa pek çok ihtimal ve yorumdan herhangi birine mutlak inanmak şart değildir. İşaret edilen, adalet vasfıyla resmi çizilen, fotoğrafı ortaya konan insan, mesela, Ömer bin Abdulaziz de olabilir, Mehdî-i Abbasî de. Öyleyse, Mehdî-i Muntazar çoktan gelip gitmiştir.

Hatta bir başkası, ayet-i kerimelerin ortaya koyduğu fotoğrafın Hazreti Fatih'e çok yakıştığını, ona uygun geldiğini söyleyebilir. Fatih'in asıl adı da Muhammed'dir, hadislerin ifade ettiği gibi Efendimiz'in ismine tam uyuyor. Hâkim'in Müstedrek'inde geçen İstanbul'un fethiyle alakalı hadis-i şerifi de nazara alırsanız, zaten Efendimiz'in iltifatına ve övgüsüne de mazhar olmuş bir insan. Dahası denebilir ki, şekli şemâili de Efendimiz'in şemâiline çok benziyor. Soyunun Ehl-i beyt'e dayanmadığını da kimse söyleyemez. Öyleyse, boşuna bir Mehdî-i Muntazar bekliyorsunuz. İşte Fatih; gelmiş, fonksiyonunu eda etmiş; dünyanın, hususiyile Bizans cebri ve zulmüyle inlediği bir dönemde bir sulh, sükun ve huzur devleti tesis etmiş ve adl u kıst ile doldurmuş dünyayı ki bu tam Mehdî'ye göre bir iş. Fakat, biri dese ki, “Ben Fatih'in Mehdî olduğunu kat'iyen kabul etmiyorum.” Bunu söyleyen bir insan yine mü'mindir, dinden çıkmış olmaz; zira onun mehdîliği te'vile, yoruma açık bir mevzudur ve ona inanmak dinin esaslarından

değildir. Bu açıdan günümüzde de bir deli, bir ruh hastası çıksa ve “Ben Mesîh'im veya ben Mehdî'yim.” dese, onun bu iddiası bizi hiç ilzam etmez.

Soru: Din düşmanları, bazı samimi müslümanları ya da onların değer verdiği kimseleri karalamak için “Mesîh veya Mehdî olduğunu iddia ediyor.” gibi iftiraları da kullanıyorlar. Onların bu iftiralarını ve bazı insanların kendilerini Mesîh ya da Mehdî zannetmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Enbiyâ-ı izâm Cenâb-ı Hakk'ın Zâtî tecellilerini temsil ederler. Hemen her insan üzerinde de, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden biri daha hâkimdir. Dolayısıyla aynı ismin tecellisine mazhar olan insanlar, bazen birbiriyle karıştırılabilir. Diyelim ki, Hazreti Mesîh bir reşhadır. Bir başkası ise, velâyet-i kübrâya mazhar olduğundan, seyr-i ruhânîsinde onunla aynı yörüngeyi paylaşır ve seyrini o zatın izinde, onun ekseninde sürdürebilir. Dolayısıyla o zata bakılınca, bazen “asl”a iltibas da söz konusu olabilir. Yani bazen gölge ile asıl karıştırılır. Mesela; Hızır'ın geçip gittiği yolda bir an yürüyenler bazen Hızır'ın kendisiymiş gibi zannedilebilir. -Bir kısım hüsn-ü zan kurbanları ve haddini bilmez benciller müstesna- bazı kimselerin mesihiyet ve mehdîyet iddiaları da işte böyle bir iltibastan kaynaklanmıştır/kaynaklanmaktadır.

Mesîh ve Mehdî inancı tarih boyu su-i isti'mallere maruz kaldığı gibi günümüzde de hâlâ su-i isti'mal ediliyor olabilir ve bundan sonra da peygamberlik iddiasındaki yalancılar, mütenebbîler, Mehdî taslakları ve müteşeyyihler çıkabilir.

Eğer bir insan Kisf gibi, Sudan Mehdî'si ya da Somali Mehdîsi gibi kendisinin Mehdî olduğuna inanıyor, Mesîh olduğunu iddia ediyorsa, bu büyük bir iddia ve bir mübalağa olur. O zaman da meseleyi akîde açısından ele alıp analiz etmek gerekir. Ne demek istiyor o iddiasıyla? Mesîh'in ona duhûl ettiğini söylemek istiyorsa, bir kısım kimselerin Hazreti Mesîh'de mütecessid bir uluhiyet gördüğü gibi, o da kendisini öyle görüyorsa, bu Müslümanlığa göre küfürdür; onu ifade etmek için dalalet kelimesi hafif gelir; evet, öyle bir iddia açıktan açığa küfürdür.

Eğer, o söz ve iddiasıyla, Hazreti Mesîh'in yörüngesinde seyr u süluk-i ruhânî yaptığını ve kazandığı şeffafiletten dolayı kendisine bakanların O'nda bir Mesihiyet gördüğü mülahazasını

kastediyorsa, işin doğrusu, bu da o ufka ait bir insan olmayı iddia etme açısından çok büyük bir tekebbürdür. Şâh-ı Geylanî gerçekten bir Mehdî olabilir; fakat hiçbir zaman böyle bir iddiada bulunmamıştır. Muhammed Bahâuddin Nakşibendî böyle bir Mehdî olabilir ama kendisini hiçbir zaman o mertebede görmemiştir. İmam-ı Rabbânî bir nevi Mehdî'dir; ne var ki, kendisine insan olma payesini bile çok görmüştür. Zaten o ufkun erbâbı, iddiadan, kendine makam ve mevki biçmekten uzak kimselerdir.

Evet, meseleyi analiz ederek ele almak lazım. Bahis konusu olan söz seyr u süluk-i ruhânîde yürünge birliğinden dolayı bir iltibas mı? Çevrenin hüsn-ü zannından kaynaklanan bir yanılma mı? Çevrenin bu iltibasına tercüman olmak mı? Yoksa gerçekten o insan kendisini “vazifeli” mi zannediyor? Eğer öyle zannediyor ve bununla Mehdîliği kastediyorsa bu bir dalalettir. Mesihîyet iddiasında bulunuyorsa, o da küfürdür. Hiç kimse, “Ben Mesîh'im” diyemez. Çünkü Hazreti Mesîh gelmiş, içimizden ayrılmış ve gitmiştir. Peygamber olarak gitmiştir. Birisinin kalkıp da, “Mesîh'im” demesi peygamberlik iddiası olur, dolayısıyla da küfürdür. Hazreti Mesîh de kendisine “Ben peygamber değilim” deseydi O da aynı çukura düşerdi. Tehlikeli şeyler bunlar.. Peygamber “peygamber değilim” diyemez. Peygamber olmayan da “peygamberim” diyemez.. Öyleyse peygamber, peygamberliğini inkar edemediği gibi, onu ifade etme mecburiyetinde olduğu gibi; o meselenin şemmesini duymamış, reşhasına şahid olmamış, onu ihsâs etmemiş bir insanın kalkıp o iddiada bulunması da aynen küfürdür. Bu açıdan da, bir insan ehl-i sünnet çizgisinde ise, mişkât-ı nübüvvet altında yürüyorsa, hiçbir zaman böyle bir iddiaya kalkmayacaktır.

Az önce de ifade ettiğim gibi, “Din-i mübin-i İslam'ın yeniden dünyanın değişik yerlerinde kendisini ifade etmesi için ihtiyaç varsa Hazreti Mesîh, öteki âlemin ta öbür ucunda bile olsa böyle önemli bir fonksiyon için döner gelir!” diyor Bediüzzaman Hazretleri. Fakat, genel yorumu itibarıyla nüzûl-ü İlsâ'yı şahs-ı mânevî olarak yorumluyor. Mesihîyetin, bir cemaat ya da bir zümre tarafından temsil edileceği şeklinde bir yorum getiriyor. Ne var ki, bu konuda bir isim belirleme, onu bir insanda tecessüm etmiş şekilde görme, “falan şahıs odur” deme... işaret edilen şahıs Fatih'de olsa, İmam-ı Rabbânî de olsa, bu bir küfürdür. Hakiki mü'minlerin karşısında tirtir titreyeceği ve uzak duracağı şeytanî bir iddiadır.

Maalesef, soruda da ifade ettiğiniz gibi, bazı dönemlerde su-i isti'mal edilen bu mesele, din düşmanlarının samimi mü'minleri karalamak için kullandıkları bir sermaye haline gelmiştir. Bir kısım cahiller hüsn-ü zan ettikleri kimseler hakkında “Mehdî” tabirini kullanabilirler. Daha insafli bazıları, “Belli bir zaman içinde bir mânâda Mehdî'nin bir vazifesini ifâ ediyor.” diyebilirler. İmam-ı Gazalî, İmam-ı Rabbânî ve hatta Bediüzzaman hakkında böyle diyenler çıkabilir. Her şeyden önce bu umumun kanaati değildir. Hele ondan sonrakiler hakkında öyle diyen de zaten yoktur. Öyle bir iddiada bulunan bir safderûn varsa şâyet, onu kendi safderûnluğuna mahkum etmek lazım. Akli başında bir mü'min ne öyle bir dalaletle tâlib olur, ne de -hâşâ ve kellâ- Mesîh iddiası gibi bir küfrün arkasına düşer.

Diğer taraftan, kendisi öyle itikad etmese bile etrafındaki insanların hüsn-ü zanlarına, o türlü lâf ü güzafına göz yuman, o iddialara karşı sükut duran insan da küfre ve dalaletle karşı sessiz kalıyor demektir. Öyle bir insan hakkında da, Efendimiz'in beyanlarından aldığımız bir sözle “dilsiz bir şeytan” desek sezâdır. Şayet bir kimseye, etrafındakiler “Mesîh” diyorlarsa, o da bunu bildiği halde sessiz duruyor ve bu dalaletle karşı onları ikaz etmiyorsa, o kimse, dilsiz bir şeytandır. O iddiayı kabulleniyorsa kendisi de kafirdir. “Mehdîyim” iddiasıyla ortalıkta dolaşıyorsa o kimse de dalaletle sürüklenmiş bir zavallıdır. Bir müslümanın o tür iddiaları kabul etmesi mümkün değildir.

Fakat, bu mesele bir yönüyle karalamaya mâtuf istimal ediliyor. Bazıları bu iddialarla belli güçler tarafından ortaya çıkarılıp müslümanların aleyhine kullanılıyor. Bazı kimseleri hapishanede ilaç içirtip delirtiyorlar! Sonra da ona bin bir türlü küfür sözleri söyletiyorlar. Dünyanın değişik yerlerinde oluyor bunlar.. Türkiye'de de ehl-i dalalet, ehl-i küfür, diplomalı cahiller, Türk milleti'nin veya dünyadaki müslüman milletlerin kaderine hakim kaba kuvvetin temsilcileri bazı müslümanları karalama, bazı kimseleri ademe mahkum etme adına bu türlü iftiralarla kara çalma komploları kuruyorlar. Mesela diyorlar ki, “Falanın çevresindekiler ona Mesîh nazarıyla bakıyorlar”. Oysa maksatları hep karalama olan bu din düşmanlarının Mesîh'den hiç haberleri yoktur. Mehdî'nin kelime mânâsını bile bilmezler. O mevzuda usul-ü dinin, fıkıh metodolojisinin ne dediğini hiç bilmezler, hatta Kitab'ı bilmez, ona inanmazlar. Ama gelin görün ki, müslümanları karalama adına hiç bilmedikleri bu meseleleri bile kullanır, mü'minlere iftira ederler.

Oysa ki, akli başında, Kitap'ı ve Sünnet'i bilen bir mü'min ne öyle bir meseleyi kabul eder, ne de öyle bir mesele çevresi tarafından dillendiriliyorsa sükut durur. Arz ettiğim gibi, o tür iddiaları küfür sayar, sükutu da dilsiz şeytanlık kabul eder. Bu açıdan yedi dünya bilmeli ki, ehl-i dalalet ve ehl-i küfür bu tür iddiaları mü'minleri karalamaya matuf olarak bizzat kendileri ortaya atıyorlar. Ve yine yedi dünya bilsin ki, ehl-i iman hiçbir zaman bu lâf ü güzâflara inanmayacak, bu iftiralara kanmayacaktır. Onlar kılı kırk yararcasına, Kitap ve Sünnet'in emirlerini yerine getirecek, o türlü büyük iddialara asla girmeyecek, müslümanlığın tevazu, mahviyet ve hacâletten ibaret olduğunu kabul edecek, kulluğu her türlü payenin üstünde görecektir ve Hazreti Mevlânâ gibi “Kul oldum, kul oldum, kul oldum! Ben Sana hizmette iki büklüm oldum. Kullar âzad olunca şâd olur; ben Sana kul olduğumdan dolayı şâd oldum.” diyeceklerdir.

***

EK KAYNAK:

Ehl-i Sünnet inancına göre Mehdilik Meselesi

Prof. Zeki Saritoprak *

Mehdi, İslam dünyasının Sîsiyle Sürinîsiyle yıllardır yolunu gözlediği esatirî şahsiyet. Gelmesi muhakkak ama zamani ve kimliği rivayetlerin ve yorumların bulanıklığına maruz. Seytanın hakimiyet kurduğu veya kurduğunu sandığı bir anda gelecek, bizleri illüzyonların mahkumu ve mağduru olmaktan kurtaracak.

Hz. Peygamber, asırların geçmesiyle küfrün yeniden boy atacağını, Seytanın üsler kurup hakimiyetini tesis edeceğini görmüş, Cenabi Hakk'ın ümmeti merhumeye rahmeti olmak üzere, kuvveti kudsiye sahibi bir Zati, ilahî imdat olarak göndereceğini müjdelemiştir. Gelmesi beklenen zat, gelecektir, ama bize düşen de ona yardım etmek, geldiği zaman kurulmuş müesseseler bulmasını temin etmektir. Yazımız, bu konuları ayet ve hadis destekli ve sosyolojik gerçeklere atıf yaparak ele alıyor, Mehdi'nin kimliği, soyu, şekli ve zamani, nerede ve nasıl ortaya çıkacağı gibi çetrefil konuları bir makale sınırları içinde takdim ediyor.

Saygıyla arz ediyoruz.

Giris

Meshur Müslüman tarihçi ve sosyolog Ibn Haldun, "gelecegi merak etme, insan fitratının özelliklerindedir" der. Dünyamn ne kadar ömrü kaldigini merak edip, öğrenmeye çalismenin insan tabiatının geregi oldugunu savunur.¹ İnsanlar zor ve sıkıntılı dönemlerde sürekli bir "kurtarici" arayisi içine girmislerdir. Bazen meçhul bir şahıs, bazen bir lider, bazen de bir bilgin kurtarici olarak benimsenmiştir. Bu sayede insanlar sıkıntılarını biraz olsun atlatmış, bir derece teselli bulmuşlardır.

Bir "kurtarici"yi bekleme inancı, yalnız Yahudi ve Hıristiyanlarda değil, hemen hemen bütün dinlerde ve kültürlerde mevcut olup, insanlığın müsterek bir inancı, ümidi ve kurtuluş idealidir. Habesistan Hıristiyanları, kralları olan Theodor'un ahirzaman mehdisi gibi döneceğine inanıyorlardı. Mogollar Cengiz Han'ın dokuz asır sonra dünyaya tekrar gelip milletini Çin'in boyundurugundan kurtarmayı va'dettiğini ileri sürerlerdi. Eski Çin ve Eski İran kültürlerinde de "kurtarici" inancı vardır.² Yine Hıristiyanların beklediği Kurtarici Dositheos, bir nevi mehdileridir.³

İslam kaynaklarında da "kurtarici" mefhumu vardır. Farklı isimlerle dikkatimizi çeker. En büyük özelliği, toplumu zulümden kurtarıp, adaleti tesis etmek olan bu şahsiyet, "Hz. İsa", "İmam"⁴, "Müceddid"⁵ "Hadis"⁶, "Halife"⁷, "Mehdi"⁸, "Süfyanî"⁹, "Kahtam" gibi rolleri aynı, şahsiyetleri farklı olan isimlerle karsımıza çıkmaktadır. Yalnız rivayetlerde geçtiği üzere Süfyanî, tahribatçı ve ser karakterli olarak görülmekte, onun dışındakiler, hayır ve fazileti yerleştirmek, kötülüğü ortadan kaldırmak makamında zikredilegelmiştir. Hatta Süfyanî'nin de Emevîler döneminde bir kurtarici rolünde çıkacağını beklediğini görüyoruz. İnanışa göre Sîîlerin mehdisi ile Emevîlerin Süfyanîsi ahirzamanda çarpışacaklardır.⁹ Hatta beklenen Süfyanî ile ilgili olarak Halid b. Yezid'in hadis uydurduğu ve kendisine isaretler çıkardığı belirtilmektedir.¹⁰

Bütün bu meflumların ortak yani, ahirzamanda bir islahat hareketinin rehberliğini yapacak, manevî güce sahip bir şahsiyetin ortaya çıkacağıdır. Biz burada şahsiyetleri farklı, fakat fonksiyonları aynı olan bu isimlerden Mehdi meselesi üzerinde durmaya çalışacak, meselenin Ehli Sünnet inancındaki yerini tesbite çalışacağız.

Etimoloji

Sözlük manası itibarıyla mehdi, doğru yola, hidayete erismiş kimsedir. "Allah'ın kendisini hakka ulaştırdığı kişiye Mehdi denir."¹¹ Bu itibarla doğru yolda bulunan her müslümana Mehdi denilebilir. Ancak kelimenin başına "el" takisi gelirse, özel bir ünvan olur. Hz. Peygamber (sav)'ın ahirzamanda geleceğini haber verdiği şahsiyet için kullanılır. Bu zat, zulüm ve haksizlikleri alıp yürüdüğü bir zamanda gelip, yeryüzünü adaletle dolduracak bir şahsiyettir. "Mehdi" ismiyle

anılan bu şahsiyeti Resûlullah müjdelemistir. Çogul sîgasi olan "Mehdiyyün" (Mehdiler) ise, dört halife ve onların yolunda gidenler için kullanılmistir.12 Ahirzamanda gelecek zatin "Mehdi" ismiyle anılmasının sebebi Hz. Ali'den rivayet edilen hadis olabilir. Buna göre Cenabi Hak, Mehdi'yi bir gecede kamil manada hidayete ulaştırır.13 Mehdi'nin irsadi vehbî olacaktır. O, Allah'm hususî inayetiyle yetisecektir.14

Bazı yorumcuların bu kelimenin yanlış kullanıldığını nazara vererek, aslinin ismi fail sîgasi olarak "milhdî" (yol gösteren, hidayete ulaştırıcı) olduğunu söylemelerinin aslî bir kaynağı yoktur.15

Hanbelî alimi es-Sefarinî, Mehdi'ye bu ismin verilmesini sübjektif bir mütalaa ile açıklamıştır: Ona göre Mehdi gizli bir hususa irsad olunmuştur. Sam dağlarından bir daga sığınmıştır. Zamanı gelince oradan gerçek Tevrat ve İncil'in süfürlerini ortaya çıkaracak, bunlarla Yahudi ve Hıristiyanları susturacak, onun vasıtasıyla Hıristiyanlardan bir cemaat müslüman olacaktır.16

I. MEHDÎ KAVRAMININ TARÎHÎ SEYRÎ

Ahmed Emin'e göre Mehdilik fikrinin ortaya çıkışının sosyal, siyasî ve dinî sebepleri vardır. Söyle diyor: "Bence kaynağı Süliktir. İlk olarak ortaya çıkaran onlardır. Hilafet ellerinden çıkıp, Hz. Muaviye'ye intikal edince, ümitsizliğe düftüler, ileri görüşlü liderleri, hakimiyetlerine Mehdi vasıtasıyla tekrar kavuşacaklarını müjdelemişlerdir."17

Tarihte Hz. İbrahim (as)'a, Peygamber Efendimiz (sav)'e, dört halifeye, Hz. Hüseyin'e, Süleyman b. Abdülmelik'e, Hisam b. Abdülmelik'e ve bazı Abbasî halifelerine de Mehdi denilmiştir. Bilhassa Hz. Ali'ye hem "Haddi" hem "Mehdi" denilmiştir.18 Hz. Ömer b. Abdulaziz'e Mehdi diyenler, bazı hadisleri de ona hamletmişlerdir.19

Macdonald, bunun şeref ünvanından fazla bir mana tasıdığını, zira onun müceddidliğinin herkes tarafından benimsendiğini belirtiyor.20 Hatta dört halifeye bizzat Peygamber Efendimiz (sav) "Mehdiler" tabirini kullanmıştır: "Sizi benim sünnetime sarılmaya, rasid ve Mehdi halifelerimin yolunda gitmeye tesvik ederim." buyurmuştur.21 Resûli Ekrem Efendimiz (sav) bizzat halifeleri için kullanması, bu tabirin yalnız ve yalnız ahirzamanda gelecek bir şahsa münhasir olmadığını bize göstermektedir.

Ancak "beklenen Mehdi" mefhumu bizzat hadislerde gelmiş olmalıdır ki birçok kimse kendisinin o olduğunu ileri sürmüştür. Aslında Mehdilik fikrinin ilk istismar edilme hadisesi Hz. Ali'nin azatlı kölesi Keysan tarafından çıkarılmıştır. Hz. Ali'nin küçük oğlu Muhammed b. Hanefiye'nin ölmediğini, günün birinde çıkacağını, ve adaleti tesis etmek üzere Cebeli Ridvan'da gizlendiğini iddia etmiştir. Muhtar es-Sakafî bu fikri kendisine menfaat sağlamak amacıyla sömürmüştür.

Halbuki Muhammed b. Hanefiyye, h. 81'de Medine'de ölmüş ve cenaze namazini da o zamanın Medine valisi Hz. Osman'in oğlu Eban kildirmistir.22 Hicri 128'de Haris b. Sureyc kendisinin beklenen Mehdi oldugunu söylemiştir. Fakat kimseye kabul ettiremediği için basarili olamamıştır. "Haris isminde bir kurtarici çıkacaktır" şeklinde hadis bile uydurduğu kaydedilmektedir.23 Yine Hicri 132. senesinde Yezid'in torunu Ebu Muhammed, kendisinin beklenen ve va'dedilen Mehdi oldugunu ilan ederek, Abbasilere karşı isyan etmiştir.24 Haccaci Zalim'e karşı mücadele veren ve sonunda şehit düşen Abdullah b. Zübeyr'in Mehdi olduğu iddia edilmiştir, bu manada hadis uydurulmuştur.25 Hatta İslam tarihinde Zenci ayaklanması olarak bilinen ve Bağdat'i tarumar eden isyanın başını çeken Ali isminde bir İranlı kendisini Mehdi ilan etmiştir. Bunlar Muhtar es-Sakafi'ye bağlı kişilerdi.26

Yine Halife Mansur, Mehdi hadislerinin fazla intisan sebebiyle olmalıdır ki oğluna Mehdi ismini vermiştir. Onun özelliklerine uyacak şekilde tarifler yapılmış, "Mehdi bizdendir, fakat annesi dışımızdandır" gibi hadisler uydurulmuştur.27

Sia'ya rekabet duygusu ve Kufe muhitinin, içinde Yahudilik, Hıristiyanlık ve Mecusilik gibi fikirleri barındırması Mehdilik düşüncesinin değişik şekillerde görülmesine sebebiyet vermiştir.28 Kufe muhitinde gelişen Mehdilik düşüncesinde Hıristiyanlığın Mesih ile ilgili fikirlerinin bir testri söz konusudur. Bu açıdan Philippe Hitti ve Margoliouth'un görüşlerine29 bakılabilir. **Yoksa İslam'daki kurtarici fikrini tamamen Hıristiyan kültürüne bağlamayı kabul etmek mümkün değildir.**

Kimi makam ve şöhret duygusuyla, kimi menfaat sebebiyle, kimisi de millî bir heyecan saikiyle bazı insanlar Mehdilik iddiasında bulunmuşlardır. Ne yazık ki bir kısım İslam cemiyetinde huzursuzluklara sebebiyet vermiştir.

Hindistan Mehdisi Seyyid Muhammed (91,/ 1504), Magrib Mehdisi Abdullah b. Tumert (524/1103), Hindistan'da çıkan ve İngilizlerin destekçisi olan Gulam Ahmed Kadiyani, İngiliz işgal kuvvetlerine karşı çarpışan ve onları mağlup eden Sudan Mehdisi Muhammed Ahmed (1303/1885), 1895'te yaptığı hac ibadetinden döndükten sonra ortaya çıkıp İngiliz ve İtalyanlara karşı çarpışan Somali Mehdisi Muhammed b. Abdullah Hasan (1339/1920), Amerikalı Zenci Müslümanların lideri Elijah Muhammed ortaya çıkıp etrafında kitleleri toplayabilen Mehdilik hareketinin bazı mümessilleridir.30 Hz. Peygamber Efendimiz (sav) soyundan gelen es-Seyyid Muhammed es-Sünûsi (v. 1320) de Mehdi olduğuna inanılan şahsiyetlerdendir. Yine tarihte Mısır'da Fatimi, Kuzey Afrika'da Muvahhidun devletleri Mehdilik fikri üzerine kurulmuştur.31

Hakikaten Mehdilik inancını su-i istimal eden ve İslam ümmetinin vahdetini bozan Mehdiler (!) olmuştur. Kendilerini Mehdi ilan ederek sarlatanlık yapanlar ile, kendi hallerinde ibadet ve takva

üzere hareket eden ve böyle bir iddiası olmayan mübarek zâtları ayırmak lazımdır. İkinciler, müritleri tarafından, asiri hüsn-ü zandan dolayı, kendilerine Mehdi denilmiŝe de onlar umumiyetle kabul etmemiŝtir. Birincisinde sarlatanlık vardır, ikincisinde iddia bile yoktur. O bakımdan Mehdi meselesine hücum edenler bu ayırımı yapmalıdır. Sarlatanlar İslam dünyasında fitne ve tefrika meydana getirmişlerdir. Batılı müstesrikler, Mehdilik iddiasında bulunan bazı şahsiyetlerin eserlerini yayına hazırlamışlardır. Mesela İbn Tümeert'in eserlerini büyük çaba ile Luciani ve Goldziher yayınlamıştır.³²

Mehdi olarak tanınan bazı şahsiyetlerin kendi insanlarına ve ülkelerine faydaları da olduğu bir gerçektir. Mesela Sudan ve Somali gibi Afrika Ülkelerindeki Mehdilik hareketlerinin, sömürgeci güçlere karşı büyük gayretler sarfederek vatanlarını düşmanların işgalinden kurtardıklarını görmekteyiz. Bu yüzden müsbet hizmetleri görülmüştür. Buna karşılık Kadiyanilik hareketi ise, aksine Hind Müslümanlarını İngiliz sömürgecilğine karşı tam anlamıyla pasif hale getirme gayreti işine girmiştir. Dolayısıyla genelleme yapmaktan kaçınmak gerekir.

II. EHL-İ SÜNNETTE MEHDI İNANCI

Yukarıda da isaret ettiğimiz gibi biz bu çalışmamızda Sia'daki Mehdi inancı üzerinde durmayacağız. Zira Siilerin beklediği Mehdi müstakil bir çalışmayı gerektirecek kadar geniş muhtevalidir. Bu yazıda meseleyi, Ehl-i Sünnetin temel iki kaynağı olan Kur'an ve hadis asisinden incelemeye çalışacağız.

A. Kur'an-i Kerim'de Mehdi meselesi

Ahırzamanda beklenen bir şahsiyetin ünvanı olarak „Mehdi" meselesi Kur'an'da geçmemektedir. Ancak birçok islahatıdan bahsedilmektedir. Baska bir ifadeyle, sembolize ettiği düşünce itibarıyla Kur'an'da geçmediğini söylemek mümkün değildir. İnsanları fitnelerden kurtaran, karanlık dönemlerde nur götüren şahıslar ve gruplar mevzu bahis edilmiştir.³³ H-D-Y kökünden birçok kelime geçtiği halde, aynı kökten olan „Mehdi" kelimesi değil de³⁴ anlam itibarıyla aynı olan „Muhtedi" kelimesi Kur'an-i Kerim'de üç yerde geçmektedir: „Allah'ın kendisine hidayet ettiği kimse mühtedi (hidayete ermiş)dir."³⁵

Mehdinin mefhum olarak Kur'an'da zikredildiğini savunan bir kısım muasir yazarlar „Her milletin bir hadisi (yol göstereni) vardır"³⁶ mealindeki ayeti delil getirmektedirler. Diğer bir delil ise misak ayetidir:

„Hani Allah Peygamberlerden ,Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz' diye söz almış, ,kabul

ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?' dediginde ,Kabul ettik' cevabini vermisler. Bunun üzerine Allah:

,O halde sahit olun, Ben de sizinle birlikte sahitlik edenlerdenim' demisti. Artik bundan sonra her kim dönerse, iste onlar yoldan çikmislerin ta kendileridir." Muasif bazi alimlere göre ayet Mehdi'ye isaret etmektedir.³⁷ Sia ise „O kiyamete bir alamettir"³⁸ ayetinin Isa'ya degil, Mehdi'ye isaret ettigini söylemişlerdir.³⁹

B. Hadislerde Mehdi Meselesi.

1. Varligi

Mehdi hakkındaki rivayetler bir degil, birçok sahsi gösterir mahiyettedir. Yukarida da ifade ettigimiz gibi Ömer b. Abdülaziz gibi zatlara, bir kisim hadislerin isaretinden hareketle, Mehdi denilmiştir. Hadislerde Mehdinin sayica çoklugundan bahsedilmez, ancak her asirda bir müceddidin gelmesinden söz edilir. Mehdi ile ilgili tabirler mücerred mefhumlar oldugundan, o mefhumlara layik her asirda pek çok manevi sahsiyetler yıkabilir.⁴⁰ Bu manada Isa b. Meryem'in de bir çesit Mehdi olabilecegi ifade edilmistir.⁴¹ Çok Mehdiler olsa da onlar gerçek Mehdi'den ayridirlar. Beklenen Mehdi, bütün Mehdilerin imami ve sonuncusu kabul edilir.⁴²

Mehdi hakkındaki hadislere gelince; Kütüb-i Sitte'den Ebu Davud, Tirmizi ve Ibn Mace gibi hadis mecmualarında Mehdi sarihan zikredilmektedir. Yemenli meshur alim el-Sevkanı, Mehdi hakkındaki hadislerin sayisinin elliyi buldugunu söyler. Bunlari sahih, hasen ve zayıf seklinde üç kisma ayirir. Ona göre bunlari toplami mütevatir derecesindedir. Siddik Hasan Han ise bu konuda zayıf hadisler de dahil olmak tizere 33 hadis zikreder.⁴³

Buhari ve Müslim'de sarih olarak geçmemekle birlikte „Imam" „Halife" ve „Kahtani" tabirleriyle ahirzamandaki bir „kurtarici"dan söz edilmektedir. Bu kurtarici Buhari'de „Imam" tabiriyle ifade edilmiştir. „Imanimiz sizden oldugu halde Ibn Meryem nâzil oldugu zaman haliniz nasil olur?"⁴⁴ mealindeki hadisi serheden Ibn Hacer el-Askalani, son dönem alimlerinden el-Kesmiri ve Abdullah Haccac gibi zatlar bu hadisten zikredilen „Imam"dan maksadin Mehdi oldugunu ifade etmişlerdir.⁴⁵ Hatta Ibn Hacer, Hz. Isa'nin ahirzamanda bu ümmetten bir adamın arkasında namaz kılmasının, Mehdinin zuhurundan bahseden sahih görüslere delil teskil ettigini söylemektedir. Yorumun devamında Imam-i Safii'dcn, Mehdi'nin bu ümmetten oldugu, Hz. Isa'nin onun arkasında namaz kılacağı hakkındaki haberlerin mütevatir oldugu hususunda bir nakil yapmaktadır.⁴⁶ Metur kalamci Sa'duddin et-Teftazani de „Imam" tabirinden Mehdi'yi anlıyor.⁴⁷ Yine Buhari ve Müslim'de Kahtani denilen bir zattan bahsedilmektedir. Rivayetçilere göre „Insanlari asasiyla toplayan Kahtani çikmadiksa kiyamet kopmayacaktır."⁴⁸ Müslim'de

geçen hadiste ise ahirzamandaki bir bolluk ve refah dönemine isaret edilmekte ve saymaksizin mal dagitan „halife"den bahsedilmektedir.⁴⁹ Bazilari, Hz. Ömer b. Abdülaziz dönemindeki bolluga bakarak bu hadisi ona tevil etmişlerdir. Ancak „ümmetimin âhirinde" tabiri bu bollugun ümmetin sonunda da olacağını göstermektedir. Bu üç hadisin adi ne olursa olsun ahirzamandaki islahatçılardan bahsettiginde şüphe yoktur. Bunun disinda Mehdi ile ilgili hadisler ise Ebu Davud, Tirmizi, Ibn Mace ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i gibi hadis kaynaklarında geçmektedir. Mehdi meselesine çok ehemmiyet verdiği anlasilan Ebu Davud, Sünen'inde bu konuya ayri bir kitap tahsis etmiştir.(Bk. 4/86, 30 no'lu kitap D. el-Fikr, Thk: Sidki Cemil el-Attar).

Ümmü Seleme'nin rivayetine göre Hz. Peygamber Mehdi benim zürriyetimden, kızim Fatima'nin evlatlarindandır" buyurmuştur.⁵⁰

Ebu Davud'un kaydettiği baska bir rivayete göre „Dünyanın tek günlük bir ömrü bile kalmis olsa, Allah O günü uzatıp benden bir kimseyi O günde gönderecek" diger bir rivayette „... Ehl-i beytimden birini ki, O zatin ismi benim ismime uyar, babasinin ismi de babamin ismine uyar. Bu zat yeryüzünü, eskiden cevr ve zulümle dolmasının aksine, adalet ve hakkaniyetle doldurur."⁵¹ buyurulmuştur.

Diger bir rivayette Mehdi'nin soyuna, sekline ve icraatina söyle isaret edilmektedir: „Mehdi bizdendir. Alni açık, burnu incedir. Zulümle dolmuş yeryüzünü adaletle dolduracaktır."⁵²

Hz. Ali'den gelen bir rivayete göre Allah Mehdi'ye kısa bir süre içinde, hatta bir gecede bilgi ve anlayis nasib edecek, onu irsad edecektir. Rivayete göre Resülullah söyle buyurmuştur: „Mehdi bizdendir, Allah onu bir gecede irsad eder " ⁵³

Rivayet edildigine göre bir gün Hz. Ali, oğlu Hasan'a bakti ve „Bu oglum, Resulullah'in tesniye buyurdugu üzere seyyiddir. Bunun neslinden Peygamherimizin adini tasiyan biri çıkacak. Ahlâki yönüyle Resülullah'a benzeyecek, sekli itibariyle ona benzemeyecektir" dedi ve sonra da yeryüzünü adaletle dolduracagina dair meseleyi anlatti.⁵⁴ Kütüb-i Sitte'dcn bazi kaynaklarda yer alan bu hadisler ümmetse kabul görmüştür. Senetlerine hadisi mevzu kilacak bir itiraz vaki degildir. Buna karsilik bazi zayıf rivayetler de tesbit edilmistir. Bir kısım rivaycilerle yalanci ravilerin karistigi hadis tahlilcileri tarafından ortaya konmuştur. Mesela Hz. Hüseyin'den rivayet edilen bir hadiste Peygambcr Efendimiz (sav) Hz. Fatima'ya: „Sana müjde Mehdi senden olacaktır" hadisinin senesinde bir yalanci ravi bulunmaktadir.⁵⁵ Hadisin zayıf oldugu ortaya konmuştur.

Hz. Ali'den anlatildigina göre adamin biri kendisine Mehdi'yi sordu. Hz. Ali ise „O ahirzamanda çıkacaktır. Kisinin „Allah" dedigi için ölüme mahkam edilecegi bir zamanda gelecektir" diye

cevap vermiştir. Devamında „Allah, onun etrafında hiçbir şeyden korkmayan ve hiçbir menfaat için sevinmeyen bir topluluk meydana getirecektir”⁵⁶ sözü, hadis değil, Hz. Ali'nin sözü olarak geçmektedir. Hadis alimleri arasında tartışılan hususlardan biri de „İsa'dan başka Mehdi yoktur” şeklinde İbn Mace'de rivayet edilen hadistir.⁵⁷ İbn Kesir bu hadisin doğru olabileceğini söylemektedir. Ona göre hakiki Mehdi'nin yanında İsa b. Meryem'in de Mehdi olması mümkündür. Bu husus İsa'dan başka Mehdilerin de bulunmasını engellemez.⁵⁸ İbn Hacer el-Heytemi ise hadisin zayıf olduğuna hükmetmektedir.⁵⁹ Et-Teftazani ise hadiste geçen „Mehdi” kelimesini sözlük manası itibarıyla ele alarak, „Deccal'i öldürmeye irsad olunacak İsa'dan başka yoktur” şeklinde bir yorumun uzak olmadığını belirtmektedir.⁶⁰ Avnu'l-Ma'bud müellifi hadisin zafiyetine işaret eder.⁶¹ Bazı yorumcular İsa'dan başka kamil manada bir Mehdi yoktur, şeklinde yorumlamışlardır. Zira İsa (as) bir peygamber olduğundan Mehdi'den daha mükemmeldir.⁶² İbn Haldun da hadisi zayıf ve muhtarib görmektedir.⁶³

„Mehdi'yi inkar eden kafir olur” şeklinde hadis olarak rivayet edilen bu sözün salih olmadığı ve rivayet silsilesinde müttahem ve zayıf raviler bulunduğundan hadis alimleri tarafından kabul görmemişir.⁶⁴ İbn Haldun da bu hadisi „isnad yönünden en garib hadis” olarak değerlendirmekte ve Enes'e (ra) nisbetini süpheli görmektedir.⁶⁵

Soyu

Mehdi'nin soyu konusunda en sağlam delil kabul edilen Ebu Davud'ta kaydedilen rivayettir. Buna göre Mehdi „Fatima'nin evlatlarından” ve „Hasan'ın soyundandır.”⁶⁶ Her ne kadar bazıları Mehdi'nin Hz. Abbas'ın soyundan geleceğini söylemişlerse de, bunun hadislere ters düşeceği ifade edilmistir. „Zira Hz. Peygamberin soyundan gelmesi hususundaki hadisler daha çok ve daha sahihtir. Hatta bazı hadis hafızlar: Mehdi'nin Peygamberimizin neslinden olması hususunun tevatür derecesine vardığını söylemişlerdir.”⁶⁷ İbn Hacer el-Heytemi, hadislere dayanarak onun Hz. Hasan'ın soyundan olacağını, isminin Muhammed, babasının isminin Abdullah olacağını, alni açık, burnu ince, dişleri seyrek olup yedi sene hükümdarlık yapacağını anlatır.⁶⁸ Siddik Hasan Han da Mehdi'nin Peygamber Efendimiz (sav)'in soyundan geldiğini ifade eden hadislerin daha sağlam, tercihe daha layık olduğunu söyler.⁶⁹ Bu ifadelerden anlaşıldığına göre Mehdi Ehl-i Beytten olacaktır. Hz. Peygamber'in sünnetine uyan ve yolunda gidenler de bu tabire dahil edilebilir. Zira birçok hadiste „leyse minaa” (bizden değildir), derken, nesebini değil, sünnetini kastettiği bilinmektedir.

3. İsim ve Kimliği

Mehdi'nin ismi meselesi de hadis kaynaklarında ifade edilmistir. Ebu Davud'da kaydedilen rivayete göre ismi Resülullah'ın ismine, babasının ismi de Resülullah'ın babasının ismine

uygunluk arzeder.⁷⁰ Kimligi ve alametleri konusunda çok seyler söylenmektedir. Ibn Hacer altmisiki alametini zikreder. Burnunun yapisindan, basindaki sarigin sekline kadar en detayli bilgiler verilmektedir. Dogum yeri Medine'dir, rengi esmerdir. Konusmaktan sikildigi zaman sag elini sol baldirina vurur, seklinde muhtemelen belli bazi sahsiyetlere uydurmak maksadiyla Mehdi'nin sekil ve semaili genişçe anlatilmistir.⁷¹ Muasir bazi yazarlara göre Mehdi'nin kendisi de Mehdi oldugunu önceden bilemeyecektir. Allah istedigini salih kullarini, onun Mehdi olduguna muttali kilar.⁷²

4. Fazileti

Mehdi'nin faziletine dair söyle bir rivayet nakledilir: „Abdulmuttalib'in evlatlari olan bizler, Cennet ehlinin efendileriyiz. Ben, Hamza, Ali, Cafer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi." ⁷³ Bu hadis fazilet meselesinin esas kaynagini teskil etmistir. Buna benzer rivayetlerde onun meziyetlerini gören Tavus-u Yemeni: „Keske onun zamanina yetiseydim" demistir.⁷⁴ Ibn Hacer bu hususdaki bir tahlilinde, onun faziletli kilinmasinin sebebi olarak, zamanindaki agir fitneleri göstermektedir. „Zamanindaki fitnelerin zorlugu sebebiyle onun meziyetleri çoktur" der.⁷⁵ Bazilari onu, fazilet bakimindan Dört Halife'den daha önde görmüşlerse de, Ibn Hacer, el-Heytemi ve es-Sefarini gibi zatlar, onun Dört Halife ve Sahabeden sonra geldiği hususunda icma oldugunu söylemişlerdir.⁷⁶ Hz. Isa'nin onun arkasinda namaz kilacagina dair rivayetlere dayanarak bazilari onun bir Peygambere imamlik yapacak kadar faziletli olusuna dikkat çekmişlerdir.⁷⁷

5. Çikis yeri ve zamani

Bir kiyamet alameti olması hasebiyle Mehdî'nin çıkacağı yer ve zaman konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Her dönemde islahatçı sahsiyetler bulunabilir ve bunlar bir çeşit Mehdî vazifesini görürler. Ibn Hacer'in kaydettigine göre Mehdî'nin çıkisinden önce öyle fitneler olacak ki insanlar harami helal sayacaklardır.⁷⁸ Neseî'de kaydedilen bir hadise göre Mehdî'nin çıkis vakti ümmetin orta dönemidir: "Baslangicinda ben, sonunda Isa, ortasinda Mehdî bulunan bir ümmet nasıl helak olur."⁷⁹ Buradaki "orta" tabiri, "sondan az önce, yani Isa'nin nüzulünden önce" şeklinde yorumlanmaktadır. Zira Isa (as) onun zamanında nüzul edecektir.⁸⁰ Mehdî'nin çıkacağı yer konusunda kesin bir şey söylenmemektedir. Yalnız dogudan siyah bayraklıların çıkacağı zaman, Mehdî onların arasında olacağından dolayı katılmayı emreden hadîste dogudan çıkacağı bildirilir.⁸¹ Kurtubî, onun Kuzey Afrika'dan çıkacağını söylemektedir. Bu konuda naklettigi rivayetin ise, asli ve esasi yoktur.⁸² Kurtubî (v.671/1272), Gimata Nusayrilerinin ilk yıllarında, bu devletin İspanya'nın Müslümanlara kalmış yegane parçası olduğu zamanda ölmüştür. Macdonald'a göre Kurtubî'nin, Mehdî'nin Kuzey Afrika'dan çıkacağını söylemesi, o dönemde bir islahatçı ve Mehdî ihtiyacından kaynaklanmıştır.⁸³

Diger taraftan Mehdî'nin zuhurunun yaklastigini gösteren bazi kozmik alametlere de isaret edilir. Bunlara göre Mehdî'nin çıkacağı senenin Ramazan ayının ilk gecesinde ay tutulması, onbesinde ise güneş tutulması olacaktır. Ihtilaflar ve zelzelelerin çok olması da onun çıkış alametlerinden sayılmıştır.⁸⁴ İbn Hacer'in kaydettiği bir diğer alamet ise "İnsan cigerini yiyen kadının çocuğu olan Süfyanî'nin Sam minberine oturmasıdır."⁸⁵ Süfyanî ve Mehdî arasındaki siddetli bir mücadeleden bahsetmekte, sonunda Süfyanî'nin mağlup olacağını bildirmektedir.⁸⁶ İbn Hacer el-Heytemî'nin kaydettiğine göre Mehdî'nin mücadelesi kansız olacaktır. Aynen su ifadeyi kullanmaktadır: "Ona bey'at edenler, rükün ve makam arasında (Hicaz'da) bey'at ederler. Uyuyani uyandırmaz, asla kan dökmeyiz."⁸⁷

Mehdî'nin hakimiyeti, Hz. Süleyman ve Zülkarneyn'in hakimiyetine benzetilir. Onun döneminde barış içinde yaşanacak, kurt kuzu yan yana otlayacak, çocuklar yılan ve akreplerle oynayacak, kimse kimseye zarar vermeyecek. İbn Hacer'in verdiği bu bilgiler İsa'nın nüzülü vaktiyle ilgili Eski Ahit'te geçen bilgilere büyük ölçüde paralellik arz ediyor.⁸⁸ Müslim'de geçen hadîsi şerife isareten Mehdî zamanında çok büyük bir bolluktan söz edilmektedir. Öyle ki kim Mehdî'den ne isterse ona verilecektir.⁸⁹

Muhyiddini Arabî, Mehdî'nin dönemini anlatırken, yeryüzünde zulüm yaygınlaştığı zaman Allah bir halifesini gönderir. O yeryüzünü adaletle doldurur. Hata etmeksizin Resulullah'ın izinde gider. Onun hatalarını düzelten ve görünmeyen bir melegi vardır. O zayıfı kuvvetlendirir, misafire ikram eder, söylediğini yapar, bildiğini söyler, gördüğünü bilir. Allah onu bir gecede irsad eder. Zulüm ve ehlini ortadan kaldırır, dini ikame eder, İslam'a ruh üfürür Zelîl iken aziz kılar, ölü iken diriltir. Onun zamanında adam aksam cahil, cimri ve korkak iken sabah en alim, en cömert ve en cesur hale gelir.⁹⁰ Mehdî'nin çıkış vakti gelip gelmediği hususunda konuyla ilgili eser yazan Suriyeli alim Resid er-Rasid, "Kalbimde yakın var ki bugün onun zuhur vaktidir. Hatta birçok salih insan her sene Mehdî ile karşılaşmak üzere hacca giderler. Zira rükün ve makam arasında ona bey'at edilecektir"⁹¹ der.

Hadîsleri Değerlendirme

Farklı yanlarına rağmen hadîslerin ortak yönleri şöyle ifade edilebilir: a) Mehdî, Peygamber Efendimiz (sav)'in soyundan gelecek, b) İsmi Peygamber Efendimiz (sav)'in ismine uygun olacak, c) Dünyayı adaletle dolduracaktır.

Konuyla ilgili hadîslerin, Malik, Buharî ve Müslim'de yer almayışını bir za'fiyet isareti olarak değerlendiren⁹² muasir yazarlardan Mevdudî, Mehdî ile ilgili hadîslerin ravilerinin pek çoğunun siiler olduğunu belirtmekle birlikte, hadîslerin bir kısmını doğru kabul etmektedir. Mehdî'nin

alamet ve isaretlerini genis bir sekilde anlatan hadîslerin uydurma oldugu görüsündedir. Ona göre Resûlullah prensip olarak çok detaylara girmemistir.93 Abbasîler döneminde hilafetlerini desteklemek amacıyla hadîs uydurulmus olabilecegine dikkati çekmektedir. Özellikle Abbasîlerin bir alameti olan "siyah bayraklilar"ın desteklenmesi hakkındaki hadisleri uydurma görmektedir.94 Ahmed Emin ise bu hususu Mehdî hadîslerinin tamamini reddetmeye gerekçe sayar. Ona göre hadisler Emevî ve Abbasîler dönemindeki taht kavgasından dolayi uydurulmus rivayetlerdir.95 Irakli alim Muhsin Abdulhamid'in tenkit ettigi husus ise Siilerin bekledigi Mehdî ile ilgili hadislerdir.96

Ancak hadis uzmanlari zayif rivayetlerin varhigini kabul ederlerse de, hadis literatüründe Mehdî meselesinin gerek isim ve gerekse mefhum olarak varligini inkar etmenin mümkün olmadigi kanaatindedirler. Zira ashabin en taninmis kisileri rivayet eder. Hz. Ali, Ibn Abbas, Ibn Ömer, Talha, Ibn Mes'ud, Ebu Hureyre, Enes b. Malik, Ümmü Seleme, Ebu Said el-Hudrî, Ümmü Habibe, Sevban, Kurre b. Iyas, Abdullah b. el-Haris b. el-Cez' ve Ali el-Hilâlî gibi raviler bulunmaktadır. Ebu Davud, Tirmizî, îbn Mace, Bezzar, Hakim, Taberanî gibi meshur hadîs imamlari tarafından tahriç edilmistir. Hadîslerde bir ibham görülüyorsa da bu hadîslerin zayifligindan degil, nübüvvet dilinin vecizligindedir.97 Böylesine söhret kazanmis ve ümmet tarafından kabul görmüs olmasindandir ki Kettanî gibi zatlar bunlari mütevatiru'l ma'na oldugunu söylemislerdir.98

Mehdî hadîslerine ciddî tenkidin Müslüman tarihçi ve sosyolog îbn Haldun'dan (733/1332) geldiği birçok müellif tarafından dile getirilmektedir. Hatta Ibn Haldun'un konuyla ilgili hadîsleri zayif gördüğünden, Mehdî meselesini inkar ettigini söylemislerdir." Gerçekten Mehdî meselesiyle detayli bir sekilde ilgilenen alimlerden birinin îbn Haldun oldugunu görüyoruz. Gelecekte vuku, bulacak olaylarinin gaybî meseleler oldugunu, Allah'in vahiy veya rüya yoluyla bildirmediğçe beserin gaybî meseleleri bilemeyecegini söyler.100 Mehdî meselesinin, asirlar boyunca Müslümanlar arasinda meshur oldugunu, dini te'yid ve adaleti tesis edecek birisinin gelmesinin gerekli olduguna inanildigini objektif bir ifadeyle dile getiriyor.101 Bu konudaki hadîsleri tahlil eder, sened ve ricali açısından degerlendirir ve sonuç olarak su hükmü ortaya koyar: "Görülüyor ki, pek azi müstesna, bu hadîslerin hepsi de tenkid edilmekten hali kalmamistir."102 Bu ifadelerden hareketle Ibn Haldun'un Mehdî meselesini inkar ettigi hükmünü çıkarmak mümkün degildir. Ibn Haldun, mutasavvifenin oldukça detayli anlatilan Mehdî anlayislarini tenkit etmektedir. Ona göre tasavvufçularin Mehdî hakkındaki görüsleri Siilikten alinmistir.103

Görüldüğü gibi Mehdî hadîsleri konusunda en titiz davranan îbn Haldun dahi kökten reddetmemis, "Pek azi müstesna" diyerek ihtiyatli bir tabir kullanmistir. Bu tabirinden, Mehdî konusunda az da olsa sahih hadîslerin var oldugu anlasilir. Dolayisiyla hadîsleri ceffe'l kalem

inkar etmenin yanlis olacagi, aralarinda zayiflarin bulunmasi ise hepsinin inkarini gerektirmeyecegi kanaatindeyim. Bir sepette bulunan elmalardan birkaç tanesi çürükse hepsinin çürüklüğüne hükmetmenin dogru olmadigi asikardir. (Bir mevzuda bu kadar çok hadîsin bulunmasi velev bir kısmi zayıf olsun o meselenin ciddi bir aslinin olmasini gerektirir. Y. Ü.).

III. YAPILAN YORUMLAR

Zikrettiğimiz hadîslerden hareketle Ehli Sünnette bir Mehdî inanci bulunduğunu söyleyebiliriz. Hadîslerden istihraç ederek Ehli Sünnet ulemasi da bazı yorum ve tasvirlerde bulunmuşlardır. Kiyamet alametleri ve ahiret ahvaliyle ilgili eserleriyle de tanınan tarihçi ve muhaddis İbn Kesir (774/1372), Ehli Sünnet ile Siilerin beklediği Mehdî'nin farklılığına işaret ederek şöyle demektedir: "Mehdî, ahirzamanda ortaya çıkacak Rasid Halifelerden ve kamil manada hidayete ulaşmış imamlardan biridir. O Rafizîlerin Sammera'dan çıkacağını beklediği Mehdî değildir. Onların Mehdîlerinin bir hakikati yoktur. İddialarına göre o, Muhammed b. Hasan el-Askerî'dir. Bes yaşında iken bir evin bodrumuna girip gizlenmiştir. Bizim anlattığımız Mehdî ve Resûlullah'tan varid olan hadîslerde zikredilmiştir. Ahirzamanda gelecektir. Hz. İsa'nin nüzülünden önce zuhur edeceğini tahmin ediyorum. Nitekim hadîsler de buna delalet eder."¹⁰⁴ Mekkeli alim İbn Hacer el-Heytemî (v. 973/1564) Mehdî meselesiyle ilgili eserini Sünnî Mehdî akidesini ortaya koymak için te'lif etmiştir. Yalancı Mehdîlerden söz etmiştir. Onun bu eseri aynı zamanda bir fetvadır. Eserini yazmaya sevkeden hadise kendi döneminde (onuncu asır) bir taifenin kırk sene evvel ölen liderlerinin Mehdî olduğunu ve tekrar dirilip Mehdî olarak geleceğine inanmaları olmuştur. Siilerin buna benzer Mehdî inançlarını çürütmek amacıyla te'lif etmiştir.¹⁰⁵

"Allah her yüz sene basında dini tecdid edecek bir müceddid gönderir"¹⁰⁶ mealindeki hadîsi serife atıfta bulunan bazı yazarlara göre "periyodik olarak gelen îman müceddidleri"ne de Mehdî denilmiştir.¹⁰⁷ Ehli Sünnet mensupları için Mehdî Hz. Peygamberin (sav) son halifesidir.¹⁰⁸

Ehl-i Sünnette Mehdîlik bir inanç esası olarak kabul edilmiş değildir. İlk akaid kitaplarında Mehdî meselesinden bahsedilmemektedir. Zira bir akaid konusu olarak düşünülmemiştir. İmami A'zam'ın el-Fikhu'l Ekber'inde, Maturidî ve Es'arî'nin,¹⁰⁹ eserlerinde bu hususa temas edilmemektedir. Kalam alimleri Mehdîliği imametle ilgili bir mesele kabul etmişlerdir. İmamet konusu da daha sonraki dönemlerde kalam kitaplarında yer almıştır.¹¹⁰ Meshur kalam alimi Teftazanî, Mehdî meselesini, imamet bahsinin bir ek konusu olarak göstermektedir. Hatta İsa'nin nüzülünü de bu konuya dahil etmiştir.¹¹¹

Bunların yanında Bakîllanî, Cüveynî, Elîcî, Nesevî, Mehdî isminde gelecek bir zattan bahsetmemislerdir. Gazzalî'nin de Mehdî'den bahsettiğine rastlamıyoruz. Macdonald'in Serhü'l Akaid'inde bahsetmediğini söylediği Teftazanî, Mehdî meselesinden detaylı sayılabilecek kadar bahsetmiştir. Sa'deddin et-Teftazanî, Resûlullah (sav)'in soyundan gelen Mehdî ile ilgili sahih hadîslerin varid olduğunu söyler.¹¹²

Ibn Haldun ise sosyolojik bir tesbitte bulunmaktadır. "Bir şahıs bir güce, bir millete dayanmayıp, sadece ehli beyte nisbetiyle ortaya çıkarsa muvaffak olamayacağı sosyolojik bir gerçektir. Muvaffak olabilmesi için bir millet gücü gerekir ki ona destek olup, basa geçirinceye kadar onu müdafaa etsin."¹¹³ Tek basına bir şahsın böylesi büyük islahatı gerçekleştiremeyeceğine işaret etmektedir.

Ibn Haldun'un bu tesbitinden sonra muasir alimlerden Mevdudî'nin bir yorumuna yer vermek istiyorum. Ona göre Mehdî adı ile dinde özel bir makam gibi Mehdîye de îman etmenin şart olduğunu düşünmek tamamen yanlıştır. Mehdî hakkındaki fikrini ise şöyle ifade ediyor: "Mehdî ne zaman gelirse gelsin, o, zamanın bilgisini, kültürünü, ahvalini, zorunlu seylerini çok iyi bilecek ve zamanına uygun tedbirleri alacak, dönemindeki fennî ve ilmî buluslardan, aletlerden faydalanacak, onları en iyi şekilde kullanacaktır." Hemen ifade edeyim ki bu fikrinden dolayı Mevdudî tenkide uğramış, hadîslere ters düsmekle itham edilmştir.¹¹⁴

Goldziher günümüzde Mehdîlik iddialarıyla ortaya çıkan şahıslardan söz ederken "Onlar çoğunlukla, İslam ülkelerinde artmaya başlayan Avrupa devletlerinin nüfuzuna karşı koymak üzere çalışıyorlar" diyor.¹¹⁵ Mehdîlik düşüncesini Ehli Sünnet ve Sîa ayırımını yapmaksızın hurafe olarak telakkî eden Batıcı fikirleriyle meşhur Ahmed Emin, bunun Allah'ın kainata koyduğu kanunlarla bağdasmayacağını söyler. İnsanların akıl ve bilgi açısından ilerlemeleriyle, akla ters düşen bu fikrin kalıntıları da sona erecektir. İnsanlar yeryüzünde adaleti, beklenen Mehdî ile değil, güçleri ve akıllarıyla gerçekleştirecektir.¹¹⁶ Abdülkerim el-Hatip ve Abdullah es-Semman da Mehdî mes'elesini tamamen reddetmektedirler. Bu konudaki hadîslerin uydurma olduğunu söylerler.¹¹⁷

Bu kati rasyonel fikre mukabil muasir alimlerden olan Bediüzzaman'ın görüşlerine yer vermek istiyorum. Tesbit edebildiğim kadarıyla Bediüzzaman'ın Mehdî düşüncesi Ibn Haldun'un sosyolojik tahliline uygunluk arz etmektedir. Abdülkerim el-Hatip ve Abdullah es-Semman gibileri bu yorumu görmüş olsalardı, Mehdî meselesini kökten reddetmezlerdi, kanaatindeyim. **Bediüzzaman, Mehdî konusunda olaganüstü bir şahıs beklentisi içinde değildir. Herseyin kevnî kanunlar çerçevesinde cereyan edeceğine inanır.** Bu bakımdan nasların zahirine, akla uygun olsun olmasın, yapışıp kalan kati tutumlu ilim adamlarından değildir. Mesela "muslih", "mürsidi ekme", "müceddid", "halife-i zisan" gibi tabirleri de Mehdî kategorisi içinde mütalaa

etmektedir. Fitne zamanlarında bir "Islahatçı"nin bulunmasını "Allah'ın kainata koyduğu kanun" açısından zarurî görmektedir. Bediüzzaman'a göre ahirzamanın en büyük fesadına karşı, Cenabi Allah en büyük bir müceddid ve mürsid olan bir Zati Nuranîyi gönderecek ve o zat da Ehl-i Beyti Nebevîden olacaktır.¹¹⁸ Bir şahıs ne kadar kuvvetli olursa olsun büyük bir islahatı tek başına yapamaz. İbn Haldun'un sosyolojik bir tesbit olarak söylediği "bir kuvvete dayanması" meselesini vuzuha kavuşturmaktadır. Ona göre Mehdî'nin beserî güç kaynağı, Ali Beyti Nebevî, yani Resûlullah'ın soyundan gelen insanlardır. Bu neslin oldukça güçlü olduklarına isaretle söyle devam ediyor: "Eski zamandan beri bütün ehli hakikatin basında onlar vardı. Ehli kemalin namdar reisleri yine onlardı. Şimdi de kemiyeten (sayısal olarak) milyonlar geçen bir nesli mübarektir." Meydana gelen büyük hadiseler, o büyük cemaatin içindeki kudsi kuvveti harekete geçirecektir. "Elbette, o kuvveti azimedeki bir hamiyeti aliye feveran edecek ve Hz. Mehdî basına geçip, tarîki hak ve hakîkate sevkedecektir. Böyle olmak ve böyle olmasını beklemek, bu kistan sonra baharın gelmesi gibi, adetullahtan ve rahmeti ilahiyeden bekleriz ve beklemekte haklıyız."¹¹⁹ Mehdî'nin üç mühim vazifeyi gerçekleştireceğini söylemektedir: a) Maddecilik fikrini tam susturmak, b) İslam seairini ihya, c) Bütün îman ehlinin yardımıyla ve ittihadi İslam'ın desteğiyle bütün alimler ve velilerin, bilhassa, her asırda Hz. Peygamber (sav)'in soyundan gelen oldukça çok ve güçlü bulunan seyyidlerin iltihakiyla büyük vazifesini yapmaya çalışır.¹²⁰

Mehdî, herşeyi mucizevarî bir şekilde kılıçla düzelten bir şahıs değildir. Bediüzzaman, Mehdî'yi normal bir insan, büyük bir islahatçı olarak görmekte ve etrafındaki nuranî cemiyetinden bahsetmektedir. Resûlullah (sav)'in Sünnetini ihya edeceğini, Süfyan'a karşı mücadelesinin de maneî olacağını söylüyor.¹²¹ Böylesine esbab dairesinde hareket eden bir zatin muvaffak olması kudreti İlahiye noktasından da mümkündür. Bir dakikada yer ve gök arasını bulutlarla doldurup, bosaltan, bir saniyede denizin firtinalarını teskin eden, bahar içinde bir saatte yaz mevsimini, yazda bir saatte kış fırtınasını icad eden Allah (cc), Mehdî ile de İslam aleminin karanlıklarını dağıtabilir.¹²² Her ne kadar rivayet edilen hadisler ahad ise de Fezaili a'mal (ibadetlerin sevapları) ve hadisatı İslamiyede (gelecekte Müslümanların basına gelecek hadiseler) bunlar hüccettirler. İmamlar bunların bu hususlardaki delaletlerini kabul etmişlerdir.¹²³

İslam toplumunda daima doğru yolda olan bir grubun bulunacağı hadîsi serifte anlatılmaktadır:

"Ümmetimden kıyamete kadar hak üzere devam eden bir taife bulunacaktır."¹²⁴ Buna dayanarak Mehdî'nin bir şahıs olamayacağını söyleyen Muhsin Abdulhamid, Resûlullah'ın haber verdiği bu grubun dinî mevzuları tazeleyeceğini, din yolunda mücadele edeceğini, adaleti yayacağını, dosdoğru ölçülere sarılacağını, zulümle mücadele edeceğini ve yeryüzüne İslam'i yerleştireceğini belirtmektedir. Onlar dünyada yaşarlar, gayb alemindeki şeylerle (gizlenmiş imamlarla) uğraşmazlar. Bu, Allah'ın kainattaki Sünnetine, İslam'ın ruhuna ve amelî talimatlarına

mutabiktir. Cenabi Allah her devirde hakikî Mehdîleri, yüzlerce islahatçıyı yaratabilir, vaktiyle de böyle yapmıştır. Bundan sonra da elbette böyle olacaktır. İnsanların vazifelerini bırakıp, Kur'ani Kerîm'in hakikatlarından kaçıp hayalî bir Mehdî beklmeleri yanlıştır.¹²⁵ Mehdîliği sosyal bir hareket olarak değerlendiren, kötü durumda bulunan cemiyetler için bir ümit isigi, müsbet bir unsur şeklinde anlayan alimler de vardır.¹²⁶

SONUÇ

Hemen hemen bütün dinler ve kültürlerin sahip olduğu bir "kurtarici" fikri İslam'da da vardır. Ehli Sünnet inancında muhtelif isimlerin bulunmasına rağmen, "Mehdî" ismi şöhret kazanmıştır. Yukarıda isaret ettiğimiz gibi her yüzyılda bir gelen müceddidlerden bahsedilir. Bu islahat hareketi sosyal bir hadisedir. Sosyal şartların bir neticesidir. Nerede fitne ve tahribat varsa, orada ona karşı bir hayır ve islahat sözkonusudur. Demek islahat hareketleri İslam ümmetinin fitrî bir ihtiyacıdır. Ahirzamanda içtimaî ve ahlakî bozuklukların artması, küfür ve inkarın yaygınlaşması karşısında insanların manevî liderlere muhtaç olduğu sosyal bir realitedir. Nitekim sosyolojik olarak tarihe baktığımızda hep böyle cereyan etmiştir.

Sünnî Müslümanlarda Mehdîlik, Sîîlerde olduğu gibi, temel bir inanç değildir. Zira imanî meselelerin dereceleri vardır. Bazıları kat'î delil ister, bazılarında zarını galib kafidir. O halde îmanın temel esaslarından olmayan ahirzaman hadîsleriyle ilgili teferruat sayılabilecek meseleler için, kat'î delil aranmaz. "Belki yalnız reddetmemek ve teslimiyetle ilismemek" yeterdir. Mehdî meselesi daha çok imamet konusuyla irtibatlı olmuş, bu bakımdan Ehli Sünnet'te fer'î bir mesele olarak kabul edilmiştir. Hadîs kaynaklarımızdan Buharî ve Müslim'de ismen geçmediği doğrudur. Ancak "Mehdî" rolünü üstlenen "hak üzerine devam eden taife" ve buna benzer tabirlerle mefhum olarak geçtiğini söylemek mümkündür. Hz. İsa'nın nüzülüyle ilgili varid olan hadîste geçen "mü'minlerin imami" meselesi ve İbn Hacer el-Askalanî gibi bir allamenin, hadîsin yorumunda Mehdiye atıfta bulunması dikkate değerdir.

Mehdîlikle ilgili haberlerin kaynağında ihtida etmiş bazı şahsiyetlerin bulunması, hadîsleri temelden reddetmeyi gerektirmez. Bazı zatların, bin seneden beri ümmetçe kabul edilmiş bir mefhumu, reddetmelerinin ciddî delilleri bizce yoktur. En azından delilleri, isbat edenlerinkinden daha kuvvetli değildir. İbn Haldun dahi, Mehdî hadîslerini tenkit etmiş, ancak kökten reddetmemiştir. Az da olsa bir kısmının sihatini kabul etmiştir. Ayrıca her zayıf veya mevzu hadîsin "manası yanlıştır", demek değildir. Hadîs olduğu kesin değilse de, manası doğru olabilir.

Bizce, bazı yazarların iddia ettiği gibi, İslam'daki Mehdî fikrini tamamen Hıristiyan kültürüne bağlamayı kabul etmek ilmî açıdan mümkün değildir.

Yeryüzünün belli bir bölgesinde, belli bir tarihte Mehdî olarak bir sahsi beklemek gibi bir inanci yanlis görüyoruz. Zira her devrede, her dönemde bu manayi tasiyan islahatçilar, faziletli sahsiyetler bulunabilir.

Hadislerde beyan edildiği üzere bir Müslümanın Mehdî'ye inanması normaldir. Kötü olan tenbellige düsüp herseyi Mehdî'nin düzelteceğini beklemektir. Gaybî bir insanın gelip bizi kurtarmasını bekleyerek uyusmaktır. Gerçekten Müslüman kendisini tenbellik dösegine atıp ümit deryasında bogulmamalıdır. Arapların bir atasözü vardır; "Gökten altın yağmaz", toplumların huzur ve refahi da kendiliginden meydana gelmez. Büyük çabalar gerektirir. Bugün Müslümanların bütün kuvvetleriyle, Allah'ın koyduğu kevnî kanunlara riayet edip, maddî ve manevî olarak ilerlemeye çahsmaları gerekir. Mehdî gelecektir diye vazifeyi bırakmak mükellefiyetten kaçmaktır. Mehdîlik fikri gerçekten toplumu tembellige atiyorsa, felakettir. Ama Amerikalıların, ülkelerini, Hz. Isa'ya yer hazırlamak düşüncesiyle yesillendirmeleri gibi, Müslümanların da Mehdî'ye zemin hazırlamak maksadıyla gayrete gelmeleri, netice itibariyle kötü olmasa gerektir.

Kanaatimizce Mehdî bir sahistan ibaret degildir. Faaliyetleri genis bir zaman dilimine dagilmis bir hareket, bir ekol ve bir cemaat olabilir. Zira hadîslerde anlatıldığı üzere adaletin tesisini bir sahsin yapması mümkün degildir. Bir cemaat, büyük bir heyet, Müslümanların büyük bir topluluğu birlikte hareket ederse ancak basarabilir.

Mehdî meselesine inanıp bağlanmak, bir kisinin kamil Müslüman olmasını, kurtulusa ermesini gerektirmez. Bizce Mehdî'yi kavram olarak düşünmek gerekir. Hayir kavramının bir sembolü olarak düşünülürse, mü'minler her dönemde hayir ve iyiligin yanında yer alirlar. Her dönemde de buna ihtiyaç vardır. Zira hayir ve ser kavgası her zaman olmus, kıyamete kadar da devam edecektir. Dolayısıyla hayir yoluna devam edildiği sürece Mehdî'ye tabi olmaktan elde edilen netice kazanılmış demektir. Bir hayalî Mehdî'yi beklemek yerine, nerede hayir varsa oraya kosmak, orada bulunmak daha isabetlidir. Mehdî inancına da daha uygundur. Bu dünya imtihan yeridir. İnsan ne kadar hayra kosarsa, imtihanı o kadar basarir. Herseyin açık seçik olması imtihan prensibine ters olur. Mehdî olsa bile onun Mehdî olduğuna dair gökten bir nida yapılmayacaktır. Bazi seyleri zaman gösterir.

Bazi sahte Mehdîlerin çıktığı ve halkı kandirdiği doğrudur. Ancak sahte Mehdîler çikiyor diye, bir fikri kökünden reddetmek doğru degildir. Müseylemetü'l Kezzab gibi sahte peygamberler de çıktı; peygamberliği reddetmek gerekmedi. Sahte doktorların çıkması doktorluk mesleğinin reddini gerektirmez.

Hülâsa Resûlullah Efendimiz (sav) ahirzaman hadiselerinin, belki de kiyametten önceki iki yüz senelik dönemin portresini çizmiştir. Bu dönemde cereyan edecek bazı hadiselere isaret etmiştir. Yalnız isaretle iktifa etmiştir. Tasrih etmesi de düşünülemezdi. Sadece isaretle iktifa etmesi de yorumlara açık kapı bırakmıştır. Bununla herkesi inanmaya mecbur tutmadığını göstermiştir. Sayet mecbur tutmak isteseydi, bunları tasrih ederdi. Bu bakımdan bizce Mehdî'ye inanmayan bir insanı tekfir etmek doğru değildir. Aynı şekilde hadîsi seriflerin ışığında, Mehdîye inanan bir Müslümanı cahillikle itham etmenin doğru olmadığı kanaatindeyiz...

Dipnotlar

*John Carrol University. Öğretim Üyesi

1) Ibn Haldun, el-Mukaddime, (nsr. Abdulvahit Vafi), H, 821. Kahire, 1981.

2) Goldziher, el-Akidem ve's-Seria, (trc. Muhammed Yusuf Musa v.dig), s. 215, Kahire, 1366/1946.

3) S. Uludag, İslam'da İnanç Konuları ve İtikadi Mezhepler, s. 434, İstanbul, 1992.

4) Buhari, Enbiya, 49.

5) Ebu Davud, Melahim, 1.

6) Müslim, Fiten, 67-9.

7) Ebu Davud, Mehdi, 7, nr.4285-86.

8) el-Rakim, el-Müstedrek, IV, 520.

9) Sa'd Muhammed Hasan, el-Mehdiyyetu fi'l-İslam Münzü Akdemi'l-Usuri Hattal-Yevm, s. 176-7, Kahire, 1953/1373.

10) Sa'd Muhammed Hasan, el-Mehdiyyetu fi'l-İslam, s.177-9.

11) İhn Manzur, Lisanu'l-Arab, h-d-y; Mevdudi, Meseleler ve Çözümleri (çev. Yusuf Karaca), 5, 46-7, İstanbul, 1990.

12) İhn Manzur, a.g.e., h-d-y.

13) Ahmed h. Hanbel, Müsned, 1.84.

14) Abdullah Haccac, Alamatu'l-Kiyametü'l-Kübra, 5. 73, Kahire, 1986.

15) bkz. D.B. Macdonald, „Mehdi", IA. VII, 474, Istanbul, 1993; Goldziher'in „Mehdi" sözünün zamanımızda „smühtedi", yada, baska bir dinden Islam'a girmis sahislar hakkında kullandigini bildirmesi ve buna delil olarak da aslinda Kipti iken, sonradan Islam'i kabul eden ve isimleri Mehdi olan biri 1812-1815, digeri de 1870-1890 senelen arasinda Ezher seyhligi yapmis iki zat göstermesi bir yakistirmedin Zira Misir'da Mehdi ismini tasiyan ve aslinda müslüman olan ve Ezber'in muhtelif bölümlerinde yer alan birçok kiymetli zevat bulunmaktadir. Ezher seyhleri ve isimleri hakkında bk. el-Faber Tarihuhu ve Tatavvuruh, s. 161-5, Kahire, 1403-1983.

16) es-Sefarini, Levamiu'l-Envar, II, 72, Kahire, 1323; Siddik Hasan Han, el-Izaa, s.147, 1407/1986.

17) Ahmed Emin, Duba'l-Islam, III, 241, Beyrut, ts.

18) Ahmed Emin Duha'l-Isllim III, 236, el-Mehdi ve'l-Mehdeviyye, s. 39, Kahire, 1953; Goldziher, el-Akide ve's Seria, 5. 342; Ibdü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, IV, 3, Kahire, ts..

19) Nuaym h. el-Hammad, Kitabu'l-Fiten, vn 53 a, Süleymaniye Atif Efendi ktp. no: 602.

20) D.B. Macdonald, „Mehdi", IA, VII, 475.

21) Tirmizi, Ilim, 16; Ibn Mace, Mukaddime, 6; Ebu Davud, Sünnet, 5.

22) Ahmed Emin, Duha'l-Islam, III, 237; Uludag, Islam'da Inanç Konulari,s.435.

23) Sa'd Muhammed Hasan, a.g.e., s.183-4.

24) Bk. Süleyman Uludag, Islam'da Inanç Konulari, s.435.

25) Avni Ilhan, Mehdilik, s.127-9, Istanbul, 1993.

26) Ahined Emin, el-Mehdi, s.42, Kahire, 1951.

27) Ahmed Emin, Duha'l-Islam, III, 241.

28) Bkz. Ahmed Emin a.g.e., III, 236, 242; Muhsin Abdulhamid, Islam'a Yönelen Yikici Hareketler, s.49.

29) Bkz. Margoliouth, „Mehdi", ERE VIII, 337, New York, 1925; E. Ruhi Figlali, „Mesih ve Mehdi Inanci Üzerine" AÜIF dergisi, c. 25, sn. 1981, s.196.

30) Bu konuda genis bilgi için bkz. Sa'd Muhammed Hasan, ei-Mehdiyyetu fi'l-Islam s.81-273; Ahmed Emin, el-Mehdi, s.63, 72 78-9, 80, 82, 84.

31) Ahmed Emin, el-Mehdi, s.29-37.

32) Sa'd Muhammed Hasan, a.g.e., s.195.

33) Bkz. el-Kehf (18)

34) Bu kelimeler için bkz. M.F. Abdalbaki, el-Mu'cemu'l-Müfehres, s.731-6.

35) el-A'raf(7) 178; el-Isra, (17), 97; el-Kehf(18), 17.

36) er-Ra'd (13), 7.

37) Ibrahım Canan, Kütüb-i Sitte Tercemesi ve Serhi, XIV, 278, Ankara, 1992.

38) ez-Zuhr'if (43), 61.

39) Mehdi'ye isaret eden diger ayetler için bkz. Ethem Rubi Figlali, „Mesih ve Mehdi Inanci Üzerine" AÜIF, c. 25, sn. 1981, s.201, Avni İlhan, Mehdilik, s.62, İst. 1993.

40) Bkz. Ibrahım Canan, Kütüb-i Sitte Muhtasar Tercüme ve serhi, XIV, 266.

41) İhn Kesir, Alamu'l-Kiyame, (nsr. Ahdullatif Asur), s.33, Kahire, 1980.

42) es-Sefirini, Levami, II, 85; s. S.H. Ran, el-İzait, s. 143; Mehdi'nin yardımcılarından da bahsedilir. Mesela İbn Mes'ud'a nisbet edilen hir sözde, Mehdi'ye hazırlık yapan yedi kisten bahsedilir. Fitneler zamanında Allah yedi kişiyi ortaya çıkarır. Bu alimler muhtelif bölgelerden gelip Mekke'de toplanırlar. Bunlar Mehdi için hazırlık yaparlar. Allah bunlar sayesinde Mehdi'nin muhabetini insanlarına kalplerine atar. Gündüz aslanlar gibi, gece ruhban gibi hir kavimle yola

çikar. (Resid er-Rasid, Tenviru r-Rical, s.21, Haleb, 1389).

43) Siddik Hasan Han, el-Izaa Lima Kane ve ma Yekunu Beyne Ye-deyi's-Saa, s. 114, Kahire, ts. (essevkani, et-Tavdih fima Te-vatere fi Zuhuri'l-Mehdi ve'd-Deccal ve'l-Mesih'ten naklen)

44) Buhari, Enhiya, 49; Müslim, Iman, 244-246.

45) Bkz. Ihn Hacer el-Askalani, Fethu'l-Bari, VI, 570, Riyad, 1389/1969; el-Kesmiri, et-Tasrih, (nsr. Ahdulfettah Ehu Gudde) 8.97-8, Haleh, 1385/1965; Abdullah Haccac; Alamatu'l-Kiyameti'l-Kübra, 5, 79, Kahire, 1407/1986.

46) el-Askalani, a.y.

47) et-Teftazani, serbu'l-Makasid, (nsn Abdurrahman Umeyre), V,314, Beyrut, 1989.

48) Müslim, Fiten, 67-9.

49) Müslim, Fiten, 67-9.

50) Ebit Davud, Mehdi, 1.

51) Ebu Davud, Mehdi, 1, Tirmizi Fiten, 52; Ahmed b. Hanhel, Müsned, 1, 99.

52) Ebu Davud, Mehdi, 1, bkz. Siddik Hasan Ran, el-Izail, s.139.

53) Ibn Hanhel, Müsned, 1, 84. Meshur hadisçi el-Elbani, Mehdi hakkındaki hadislerin sahih oldugunu söylemektedir. (hkz. Silsiletu'l-Ehadisi's-Sahiha, 336, III, 38-43, 2371 nolu hadis, Kuveyt, 1400/1979.)

54) Ebu Davud, Mehdi, 1.

55) S. H. Ran, el-Izaa, s.130.

56) Siddik Rasan Han, a.g.e., s.128.

57) Ibn Mace, Fiten, 34; el-Hakim, el-Müstedrek, IV, 441-2, Beyrut, ts.

58) Ibn Kesir, Alamatu'l Kiyame, s.33.

- 59) Ibn Hacer, el-Kavlu'l-Muhtasar fi'l-Mehdi'l-Muntazar, (ns. Muhammed Zeynuhum-Muhammed Azeb), 5. 23, Kahire, 1407/ 1986.
- 60) et-Taftazani, a.g.e., V, 314.
- 61) el-Azimabadi, Avnu'l-Ma'bud, IX, 362, Medine, 1389/1969.
- 62) es-Sefarini, el-Mukaddime.
- 64) el-Heytemi, el-Kavlu'l-Muhtasar, s.21; Kahire, 1987; S.H.Han, el-Izan, s.137.
- 65) Ibn Haldun, a.g.e., II, 789.
- 66) Ebu Davud, Mehdi, 1.
- 67) el-Heytemi, el-Kavlu'l-Muhtasar, s.22.
- 68) el-Reytemi, a.g.e., s.27-8.
- 69) Siddik Hasan Han, el-Izan, s.135.
- 70) Ebu Davud, Mehdi; 4; Tirmiz{ Fiten, 52; Ihn Ranhel, 1, 376, 377, 430, 448.
- 71) Ibn Hacer, el-Kavlu'l-Muhtasar, 5. 29-52; el-Berzenci, el-Isaa,119-120, Kahire, ts.; es-Sefarini, Levami, II, 72-83.
- 72) Resid er-Rasid, Tenvir, s.27.
- 73) Tirmizi, Fiten, 52; Ibn Mace, Fiten, 34.
- 74) Ibn Hacer, a.g.e., s.71.
- 75) Ibn Hacer, a.g.e.,s.71.
- 76) Ibn Hacer, a.y.; es-Sefarini Levami', II, 85.
- 77) Ibn Hacer, a.y.; bu konudaki hadis için hkz. Buhari Enbiya, 49.

78) Ibn Hacer, a.g.e., s. 47.

79) bkz. es-Suyutî, Kitabu'l-l'lam bi Hükmi Isa aleyhisselam, (elHavi içinde), II, 156, Beyrut, 1983/1403; el-Münavi, Fayzu'l Kadir, V, 301, Beyrut, 1392/1972; el-Kesmirî, et-Tashh,s. 181.

80) el-Kesmiri, a.g.e., s. 181; Ibn Hacer, el-Kavlu'l Muhtasar, s. 24.

81) Tirmizî, Fiten, 79.

82) Ibn Hacer elHeytemî, el-Kavl, s. 24.

83) D.B. Macdonald, "Mehdî", IA, VII, 477.

84) Redis er-Rasid Tenviru'rRical fi Zuhuri'lMehdî ve'dDeccal, s. 22.

85) Ibn Hacer, el-Kaviu'lMuhtasar, s. 60.

86) Ibn Hacer, a.g.e., s. 49.

87) Ibn Hacer, a.g.e., s. 53.

88) Ibn Hacer, a.g.e., s. 54; krs. Isaya, 45:13; 224.

89) Bkz. Müslim, Fiten, 679; Siddik Hasan Han, elizaa, s. 1236.

90) Resid er-Rasid, Tenviru'rRical, s. 23 (Futuhat el-Mekkiye'nin 366. babından naklen).

91) Resid er-Rasid, a.g.e., s. 26.

92) Mevdudî, Meseleler ve Çözümleri, s. 48.

93) Mevdudî, a.g.e., s. 45; Mehdî konusundaki hadislerin senet açısından tahlilleri için bkz. Avni ilhan, Mehdîlik, s. 111139.

94) Mevdudî, a.g.e., s. 51.

95) Ahmed Emin, Duha'l Islam, III, 2378.

96) Muhsin Abdulhamid, Islam'a Yönelen Yikici Hareketler (çev. M. Saim Yeprem, Hasan Güleç), s. 53, Ankara, 1984.

97) ibrahim Canan, Kütübi Sitte Muhtasari XIV, 227,269.

98) el-Ket-Tanî, Nazmu'lMütenasir, s. 1446, Halep, ts; Süleyman Uludag, Islam'da Inanç Konulari, s. 438.

99) Bkz. Abdulkerim elHatip, el-Mehdî el-Muntazar, s. 4362, Kahire, 1401 /1980.

100) Ibn Haldun, el-Mukaddime, II, 822.

101) Ibn Haldun, a.g.e., II, 787.

102) Ibn Haldun, a.g.e., II, 807; (Çev. Zakir Kadiri Ugan), II, 165, istanbul, 1989.

103) IbnHaldun,a.g.e.,III,1109.

104) Ibn Kesir, Alamatu Yevmi'lKiyame, (nsr. Abdullatif Asur), s. 24,

105) Goldziher, a.g.e., s. 344.

106) Ebu Davud, Melahim, I.

107) John R. Hirineis, The Facts on File Dictionary of Religion, s. 198, USA, 1984.

108) D.B. Macdonald, Mehdî", IA, VII, 476.

109) Ancak Es'arî, Makalat'ında "Hz. Peygamber'in müjdelediği Mehdî'nin Rafizîlerden

Harbiyye'dir" demekle, sanki kendisi de Peygamberin müjdelediği Mehdî fikrini benimsiyor, ancak Rafizîlerin dediği kisinin, Mehdî olmadığını söylüyor. (bk. Makalatu'lislamiyyin, s. 23 (nsr. Richard Mc Carthy, Beyrut, 1953).

110) Avni ilhan, "Mehdîlik", Ehli Sünnet Tetkikleri, s. 330; Mehdîlik, s. 141.

111) Teftazanî, Sertiu'lMakasid, V. 312.

112) Bkz. Teftazanî, a.g.e., V, 3123; krs. Macdonald, "Mehdî", IA, VII, 476.

113) Ibn Haldun, a.g.e., II, 817.

114) Mevdudî, Meseleler ve Çözümleri, s. 47,50,51.

115) Goldziher, elAkide ve'sSeria, s. 195.

116) Ahmed Emin, Duha'lislam, III, 245.

117) Abdulkерim elHatip, el-Mehdî'lMuhtazar ve Men Yenteziruneh, s. 1482,112; Abdullah es-Semman, elIslam'u'l Mustafa, 901, Kahire ts.

118) B.S.Nursî, Mektubat, s.4112.

119) a.y.

120) B.S. Nursî, Emirdag Lahikasi, 1,25960, Istanbul, 1976.

121) B. S. Nursî, Mektubat, s. 4112, Istanbul, 1976.

122) a.y.

123) B. S. Nursî, Sualar, s. 355, Istanbul, 1958.

124) Müslim, iman, 247.

125) Muhsin Abdulhamid, Islam'a Yönelen Yikici Hareketler, s. 52.

126) Bkz. Süleyman Uludag, Islam'da Inanç Konulari, s. 435.

Hazirlayan: Muhammed Faruk